



MÄNTSÄLÄN KIRJASTON TARVESELVITYSRAPORTTI

31.8.2026

Sisällysluettelo

1 Tarveselvitys	3
1.1 Tarveselvityksen tarkoitus	3
1.2 Tarveselvitystyöryhmä	3
1.3 Mäntsälän kunnan tilahankkeiden toteuttamisohje	3
1.4 Kirjastoratkaisua koskevat aiemmat selvitykset ja suunnitelmat	5
1.5 Tehdyt päätökset ja päätöksentekoprosessi	5
2 Kirjaston nykytilanne	6
2.1 Kirjaston nykyiset tilat	6
2.2 Kirjaston palvelut	10
2.2.1 Kirjaston palvelut suhteessa lainsäädäntöön	10
2.2.2 Alueellinen vertailu tukee nykytilan arviointia	12
2.3 Toimivat käytänteet nykytilanteessa	13
2.4 Nykytilanteen havaitut epäkohdat	13
2.5 Monitoimitalon tekninen kunto	15
2.6 Nykytilanteen riskit	15
2.7 Johtopäätökset	16
3. Kirjaston tilat ja toiminta tulevaisuudessa	17
3.1 Kirjastoratkaisun lähtökohdat	17
3.2 Toiminnan keskeiset muutostarpeet	18
3.3 Kirjaston tilaohjelma	19
3.3.1 Kirjastosalin toiminnot	20
3.3.2 Ryhmä-, kokous- ja tapahtumatilat	21
3.3.3 Kirjaston taustatoiminnot	21
3.3.4 Kirjaston tilaohjelma kokonaisuudessaan	22
3.4 Tontinkäyttöratkaisut	24
3.5 Liikenneyhteydet ja saavutettavuus	25
4 Ennakkovaikutusten arviointi	26
4.1 Ennakkovaikutusten arvioinnin tavoitteet ja toteutus	26
4.1.1 Kuntastrategian toteutuminen	26
4.2 Osallisuus ennakkovaikutusten arvioinnin tarveselvitysvaiheessa	26
4.2.1 Asukkaiden osallisuus	26

4.2.2 Henkilöstön osallisuus	28
4.2.3 Kansalaistoiminnan osallisuus	28
4.3 Ennakkovaikutukset käyttäjäryhmittäin	29
4.4 Ennakkovaikutusten arviointi hankesuunnitelmavaiheessa	30
4.5 Tulevat selvitystarpeet	31
.....	33
5 Tilahankintavaihtoehdot	34
5.1 Uudisrakentaminen	34
5.2 Nykyisten tilojen peruskorjaus ja laajennus	34
5.3 Olemassa olevien kiinteistöjen muuttaminen kirjastokäyttöön	34
5.4 Suunnittelu- ja urakkamuodot	35
5.5 Väistötilatarve	35
5.6 Hankeaikataulu	35
5.7 Suunnittelu- ja rakentamisvaiheen riskiarvio	36
6 Kustannukset ja taloudelliset vaikutukset	37
6.1 Investointikustannukset	37
6.1.1 Rakennusinvestointi	37
6.1.2 Ensikertainen kalustaminen ja varustaminen	37
6.2 Rahoitus	38
6.3 Käyttötalous	38
6.3.1 Kirjaston operatiivisen toiminnan kustannukset	38
6.3.2 Rakennuksen elinkaarikustannus	39
7 Tarveselvitystyöryhmän esitys	40
8 Liitteet	41

1 Tarveselvitys

1.1 Tarveselvityksen tarkoitus

Tarveselvityksen tarkoitus on osoittaa toimintojen ja palvelujen kehittämisestä johtuvat tilatarpeet sekä niiden vaatimukset ja ajoitus sekä vaihtoehdot ja vaikutukset. Tarveselvityksessä perustellaan tilahankinnan tarpeellisuus tai olemassa olevan tilan muutostarve, kuvataan alustavasti tarvittavat tilat ja niille asetettavat vaatimukset, tutkitaan vaihtoehtoiset käyttömahdollisuudet sekä arvioidaan eri ratkaisujen edullisuus. Tarveselvitysvaiheen tuloksena syntyy tarveselvitys ja hankepäätös. Hankepäätöksen jälkeen on mahdollista aloittaa hankesuunnittelu, jossa tavoitteita tarkennetaan, teetetään mahdollisia lisäselvityksiä sekä päätetään alustavasti hankkeen toteutusmuodosta.

Mäntsälän kuntastrategian yhtenä tavoitteena on, että huolehditaan palvelurakenteen vastaavan tulevaisuuden taloudellisia voimavaroja sekä palvelukysynnän muutoksia. Osana tätä tavoitetta on jo aiemmin tehty selvityksiä palvelurakenteen vaatimista tilatarpeista. Mäntsälän kirjaston tarveselvitys liittyy edellä mainittuihin selvityksiin ja siihen, että kirjasto on toiminut monitoimitalossa nuorisotoimintaan suunnitelluissa tiloissa pitkään.

1.2 Tarveselvitystyöryhmä

Tarveselvitystyön aloituskokous pidettiin 2.3.2026. Kirjaston tarveselvitystyö on tehty teknisen ja elinvoimapalveluiden sekä sivistys- ja hyvinvointipalveluiden yhteistyönä. Työ on myös osa vapaa-aikapalveluiden palveluverkon kehittämistä ja liittyy niin ikään jo aiemmin tunnistettuun monitoimitalon peruskorjaustarpeeseen.

Tarveselvitystyöryhmä on asetettu kunnanjohtaja Hannu Laurilan viranhaltijapäätöksellä 5.12.2025.

Jäsenet:

Pertti Palmroos, rakennuttamispäällikkö

Mika Pynttari, tekninen johtaja

Timo Ahvo, sivistysjohtaja

Katja Elo, hyvinvointipäällikkö

Anu Järvi, kirjastopalvelujohtaja

Soile Karhinen, toimitilapäällikkö

Pasi Santala, työpäällikkö

Maria Isotupa, kaavoituspäällikkö

Konsultit:

Taina Anttila, pääsuunnittelija, arkkitehti SAFA, Ajan Arkkitehdit Oy

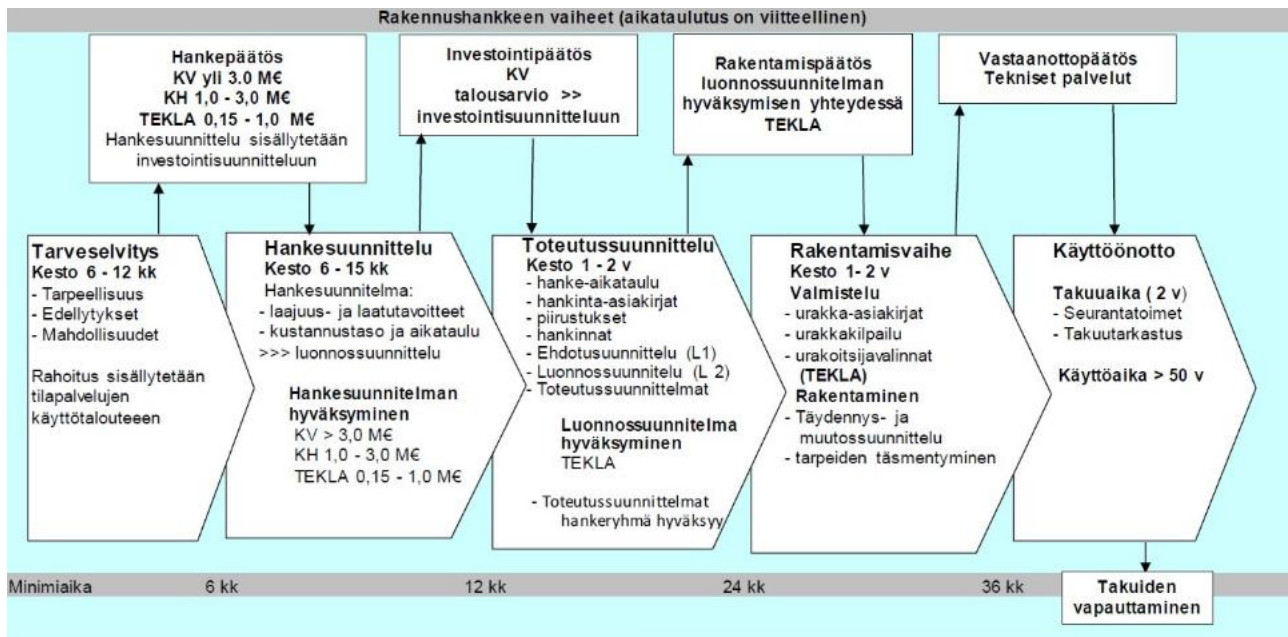
Sarianna Vuorinen, arkkitehti SAFA, Ajan Arkkitehdit Oy

1.3 Mäntsälän kunnan tilahankkeiden toteuttamisohje

Mäntsälän kunnassa on laadittu tilahankkeiden toteutusohjeet¹, joita tässä tarveselvitystyössä on noudatettu. Ohjeen mukaan tarveselvitys on tehtävä kaikista yli 200 000 euron (alv=0) uudis-, lisärakennus- ja toiminnallisista muutoshankkeista. Tavoitteena on tuottaa toiminnallisesti, rakenteellisesti ja esteettisesti kestäviä toimitiloja, jotka ovat myös kokonaistaloudellisesti edullisia. Tilahankkeiden tulee sopeutua taloussuunnitelmassa esitettyyn ajoitukseen. Tarveselvityksen tulee olla käytettävissä jo silloin, kun tilahanketta esitetään sisällytettäväksi taloussuunnitelman investointiosaan. Tarveselvityksen käynnistämisvastuu on käyttäjähallintokunnalla ja laatimisvastuu

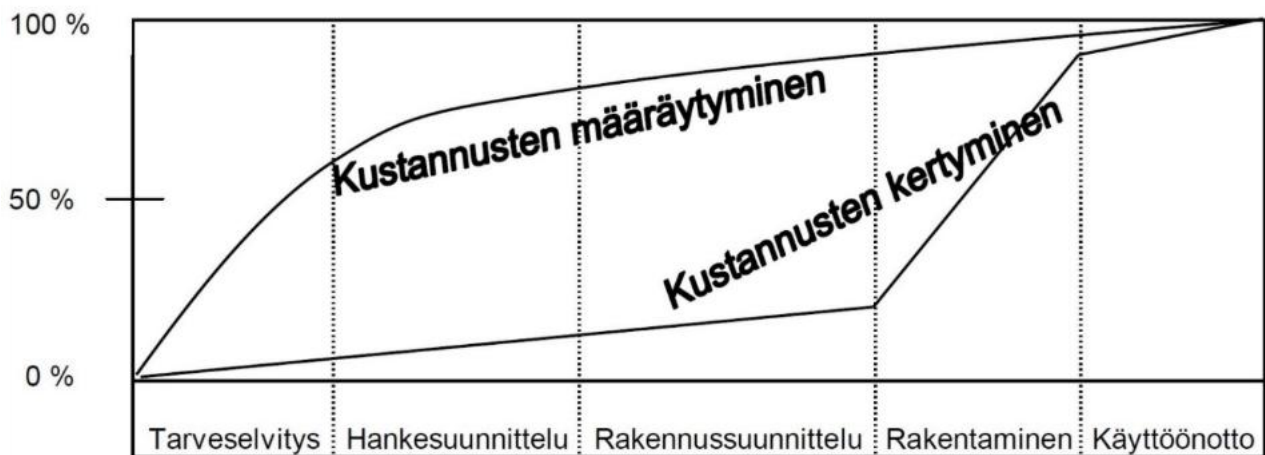
¹ Mäntsälän kunnanhallitus 12.10.2015

teknisellä toimialalla. **Tarveselvitys on asiakirja, jossa perustellaan hankkeen tarpeellisuus ja kuvataan alustavasti toiminnassa tarvittavat tilat sekä niiltä vaadittavat ominaisuudet.**



Kaaviokuva rakennushankkeen vaiheista.

Tarveselvityksestä tehdään hankepäätös, jonka hyväksyy kunnanvaltuusto yli 3 000 000 euron (alv 0 %) hankkeissa, kunnanhallitus 1 000 000–3 000 000 euron (alv 0 %) hankkeissa ja 150 000–1 000 000 euron (alv 0 %) hankkeissa tekninen lautakunta.



Kaaviokuva kustannusten määräytymisestä ja kertymisestä talonrakennushankkeissa (kaavio viitteellinen).

Tarveselvityksen hyväksymisellä eli hankepäätöksellä valtuutetaan ja samalla veloitetaan tekninen ja elinvoimapaalvelut toimiala käynnistämään hankesuunnitteluvaiheen, mikäli selvityksen tulos on osoittanut uusien tilojen tarpeen. Tarveselvityksen jälkeen suunnittelun eteneminen hankesuunnitteluvaiheeseen edellyttää, että hankesuunnitteluun osoitetaan määräraha.

1.4 Kirjastoratkaisua koskevat aiemmat selvitykset ja suunnitelmat

Vuonna 1989 on suunniteltu uuden kirjastotilan rakentamista, jolloin rakennus olisi ollut hyötypinta-alaltaan 1284 m². Kyseisessä suunnitelmassa kirjasto sijoitettiin Heikinkujan ja Karhukujan väliselle tontille. Suunnitelman laati Arkkitehtitoimisto Arto Sipinen ky. Tämä suunnitelma ei kuitenkaan toteutunut. Näiden vuosien aikana Mäntsälän väkiluku on kasvanut yli 7000 asukkaalla ja lisäksi sivukirjastoja on lakkautettu, jolloin nykyinen kirjastorakennus on ainoa koko Mäntsälän alueella.

Vuonna 1993 Monitoimitalon nuorisotilat muutettiin kirjaston väliaikaiskäyttöön. Tiloja remontoitiin ja järjesteltiin uudelleen kirjastotoiminnalle sopivammaksi vuonna 2010. Myöhemmin vuonna 2014 remontoitiin alakerran varastotilaa ja laajennettiin yläkerran lehtilukusalia.

Vuonna 2002 Kulttuurikeskus Apponen -hankkeessa kirjastolle suunniteltiin uudet tilat arkkitehti Jussi Rädyn toimesta. Uudet suunnitellut tilat olivat yhteensä 2336 m², mutta kyseinen hanke ei kuitenkaan toteutunut, ja kirjaston toiminta jatkui monitoimitalossa.

Vuonna 2004 Mäntsälän kunnanhallitus hyväksyi taloussuunnitelman, jonka mukaan uuden kirjaston rakentaminen oli ajoitettu vuosille 2007–2008 ja tilojen laajuudeksi suunniteltiin 2460 m². Kirjastohanke sisällytettiin opetusministeriön kirjaston perustamishankkeiden rahoitussuunnitelmaan vuodelle 2007. Hanke ei kuitenkaan toteutunut, ja kirjasto jäi monitoimitalon tiloihin.

1.5 Tehdyt päätökset ja päätöksentekoprosessi

Mäntsälän kunnanvaltuusto hyväksyi vuosia 2026–2030 koskevan kuntastrategian lokakuussa 2025. Strategian tavoitteena on varmistaa, että palvelurakenne vastaa sekä taloudellisia resursseja että muuttuvaa palvelurakennetta.

Vuonna 2023 Mäntsälän kunta teetti sivistys- ja hyvinvointipalveluiden strategisen tilaselvityksen, jossa arvioitiin kauttaaltaan kyseisten palveluiden käytössä olevia rakennuksia ja niiden soveltuvuutta tulevaisuuden tarpeisiin. Selvityksen toteutti Finnish Consulting Group Oy (FCG). Lisäksi vuosina 2023–2024 kunnanhallituksen nimittämän ohjausryhmän laatima tilaraveselvitys täsmensi aiempaa selvitystä. FCG:n strategisessa tilaselvityksessä ratkaisuna oli siirtää kirjasto pois Monitoimitalosta uudisrakennukseen, joka rakennetaan kirjaston tarpeisiin. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että kirjastoauton lastaus- ja säilytystilat sijoittuvat kirjastotilojen yhteyteen. Kirjaston tulisi olla kirjastolain mukaisesti saavutettava, esteetön sekä monipuolisen toiminnan mahdollistava rakennus.

Mäntsälän kunnanjohtajan viranhaltijapäätökseen Mäntsälän kirjaston tarveselvityksestä 5.12.2025 § 20/2025 on kirjattu, että monitoimitalossa on tunnistettu olevan laaja peruskorjaustarve 2030-luvun alussa. Lähtökohtaisesti kirjasto ei voi toimia rakennuksessa korjaustyön aikana. Tarveselvityksen avulla tuodaan esille kirjaston tilaratkaisun keskeiset lähtökohdat sekä tarkastellaan vaihtoehtoja sen uudelle sijoittumiselle tilanteessa, jossa kirjastotoiminta siirtyy pois monitoimitalolta. Tarveselvityksessä tutkitaan alustavasti kokonaiskuva Mäntsälän kirjaston tarvitsemista tiloista ottaen huomioon toimintaa ohjaavat lainsäädökset. Samalla määritellään kirjaston halutun toiminnallisuuden toteutuminen ja kartoitetaan erilaisia tilavaihtoehtoja näiden toteuttamiseksi. Ratkaisujen kustannus- ja muut vaikutukset sekä kokonaistaloudellisuus tarkastellaan vertailun pohjaksi.

2 Kirjaston nykytilanne

Mäntsälän kirjasto toimii osoitteessa Urheilutie 4B Monitoimitalon tiloissa, jotka on alun perin suunniteltu nuorisotiloiksi. Rakennus on valmistunut vuonna 1988, ja kirjastotoiminta on jatkunut tiloissa vuodesta 1993 lähtien väliaikaisratkaisuna, josta on tullut pysyvä. Vaikka tiloihin on tehty muutoksia, ne ovat kirjastotoiminnan nykyisiin tarpeisiin nähden ahtaat, puutteelliset ja monin osin toimintaan soveltumattomat.

2.1 Kirjaston nykyiset tilat

Kirjastotilat on sijoitettu Monitoimitaloon ilman suunnitelmallista tilaohjelmaa. Tarveselvityksessä nykyiset tilat on kuvattu jakaen ne kirjastosaliin, opetus-, tapahtuma- ja kokoontumistiloihin sekä kirjaston taustatoimintoihin. Kirjastosali sekä opetus-, tapahtuma- ja kokoontumistilat sijoittuvat rakennuksen sisääntulokerrokseen eli ensimmäiseen kerrokseen. Ensimmäisen kerroksen lisäksi rakennuksessa on kellarikerros, jonne sijoittuu osa taustatoiminnoista.

Nykyisten tilojen laajuus on määritelty hyötyalan perusteella, joka sisältää toimintaan varsinaisesti käytettävissä olevat tilat. Hyötyalaan eivät sisälly seinä rakenteiden, kuilujen, teknisten tilojen (esim. ilmastointikonehuone, sähkökeskukset), liikennetilojen (esim. porras, hissi, käytävät) pinta-alat. Hyötyala ei kuvaa kaikkia rakennuksen toteuttamiseen tai kustannuksiin vaikuttavia neliöitä. Tässä tarveselvityksessä tilatarvetta ja kustannusvaikutuksia tarkastellaan kokonaisuutena siten, että huomioon otetaan myös ne tilat ja pinta-alat, jotka eivät yleisen määritelmän mukaan sisälly hyötyalaan mutta vaikuttavat hankkeen kokonaislaajuuteen, investointikustannuksiin ja käyttötalouteen. Tällainen hyötyalaan mukaan laskettu tila on kirjastoauton talli.

Kokonaisuudessaan nykyisen kirjaston hyötyala on noin 745 m² kirjastoauton tallirakennuksen kanssa. Tilojen hyötyalat on laskettu vuosilta 1994 ja 2014 peräisin olevien pohjapiirustusten perusteella. Tiloja ei ole tarkastusmitattu.

Kirjastosali kattaa suurimman osan kirjaston hyötypinta-alasta, ja siihen sisältyvät aineistoalueiden lisäksi lasten nurkkaus sekä hieman erillään sijaitsevat nuorten nurkkaus ja lehtilukusali. Tietokoneet sijoittuvat lehtilukusaliin. Kokonaisuudessaan kirjastosalin hyötyala on suunnilleen 396 m².

Opetus-, tapahtuma- ja kokoontumistilana toimii nykyisissä kirjastotiloissa Ehnroos-huone, jonka hyötyala on noin 37 m². Kyseinen tila on näyttely-, tapahtuma- kuin kokoustila, joka tarvittaessa toimii myös hiljaisena lukutilana. Kirjastosali oheistiloinen sekä Ehnroos-huone eli asiakkaiden käytössä olevat tilat ovat pinta-alaltaan yhteensä noin 448 m².

Taustatoimintoihin lukeutuvat henkilökunnan työskentely-, tauko- ja wc-tilojen lisäksi siivous- ja varastotilat sekä kirjastoauton talli. Osa varastotiloista on asiakkaille avoimia, noin 3 m²:n suuruisia tiloja, ja osa lukittuja, vain henkilökunnan käytössä olevia tiloja. Taustatoimintojen kokonaishyötyala on yhteensä noin 297 m², josta 44 m² sijoittuu ensimmäiseen kerrokseen ja 137 m² kellarikerrokseen. Loput taustatoiminnoista sijoittuvat Monitoimitalon parkkipaikalla olevaan konttiin (13 m²) ja neljän kilometrin päässä kirjastosta sijaitsevaan vuokrattuun kirjastoauton talliin (n. 103 m²). Kirjastoauton tallin on oltava lämmin, jotta auton toimintakyky säilyy hyvänä. Tallin vuokra on 1135 €/kk (alv 0, sis. sähkön).

Mäntsälän kunnassa on noin 21 000 asukasta. Kirjaston hyötyala on noin 745 hym^2 , mikä vastaa noin 35 hym^2 / 1 000 asukasta². Tämä jää alle valtakunnallisen suositustason³ (100 hym^2 / 1 000 asukasta) sekä vertailukuntien keskimääräisen tason (Keski-Uusimaa noin 71 hym^2 / 1 000 asukasta). Kun kirjasto vuonna 1993 sijoitettiin monitoimitalon tiloihin, kunnan väkiluku oli 15 462, ja tilaa 47,5 m^2 / 1000 asukasta. Asukasluvuun suhteutettuna käytettävissä olevat kirjastotilat ovat vähentyneet merkittävästi väistöilaratkaisun aikana.



Lastentapahtuma kirjastosalin lasten nurkkauksen edustalla. Kuva: Mäntsälän kirjasto.

² Lupa- ja valvontaviraston valtakunnallisen tilastotietokannan ohjeessa hyötyalalla tarkoitetaan kirjastokäytössä olevia tiloja sisäseinien rajoittaman osan mukaisesti. Kirjastokäytössä olevien tilojen hyötyalat lasketaan yhteen. Jos kirjaston toimipiste lakkautetaan kesken vuoden, lasketaan se mukaan hyötyalaan. Hyötyalaan ei lasketa teknisiä tiloja (esim. lämpökeskus, ilmanvaihtokonehuoneet ja sähkötekniset tilat), hissejä, tuulikaappeja, portaita, porrashuoneita, käytäviä eikä sellaisia aula- ja eteistiloja, joissa ei ole kirjastotoimintaa. Hyötyalaa ei myöskään lasketa kirjastoautoa tai autotallia eikä koulujen kirjastoja silloin, kun ne ovat vain koululaisille. Huom. Tässä tarveselvityksessä huomioidaan kaikki tilatarpeeseen ja kustannuksiin vaikuttavat neliöt.

³ Yleisten kirjastojen laatusuositus, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:20

NYKYISET TILAT
MÄNTSÄLÄN KIRJASTO

TILA	HUOMIOT	TILANUMERO	KRS	PINTA-ALA (hym2)
Kirjastosali				
Lainausosasto		159	1.	290
- Aikuisten aineisto				
- Lasten aineisto				
- Musiikkiaineisto				
- Asiakaspalvelualue	Tiski, lainaus- ja palautusautomaatti			
Nuorten nurkkaus	Ei sisälly lainausosaston pinta-alaan. Pohjassa: Asiakastila	145	1.	12
Lehtilukusali	Sisältää aikuisten tietokirjallisuuden ja asiakastietokoneet	135	1.	82
Lasten nurkkaus		153	1.	12

Kirjastosali yht. 396

Oheistilat:				
Asiakaswc:t	Sisältää inv.wc, ei sisälly lainausosaston pinta-alaan	141, 155, 156	1.	15

Kirjastosali + oheistilat yht. 411

Opetus-, ohjaus-, tapahtuma- ja kokoontumistilat				
Ehnoos-huone	Näyttely-, tapahtuma-, kokous- ja hiljainen lukutila	140	1.	37

Opetus- ja kokoontumistilat yht. 37

Asiakastilat yht. 448

Asiakastilat sisältävät kirjastosalin oheistiloihin sekä opetus-, ohjaus-, tapahtuma- ja kokoontumistilat)

Taustatoiminnot				
Toimisto	Kirjastonjohtajan huone	150, 151	1.	12
Avovarastot	Asiakkaiden käytössä olevat	133, 134, 139, 171	1.	12
Varastotilat	Sisältää wc-tilan varastokäytössä	149, 157	1.	12
Siivous		144	1.	5
Wc-tila	Henkilökunnan wc + varastotila	147	1.	3
Virkailijoiden työtilat		66, 67	0.	68
Varastohuone		65	0.	42
Varastotilat	Sisältää pesuhuoneen varastokäytössä	70, 71	0.	4
Siivous		73	0.	3
WC-tilat	Henkilökunnan, sis. inv.wc	63, 72	0.	5
Henk. taukotila		68	0.	11
Postipiste + tulostus		74	0.	4

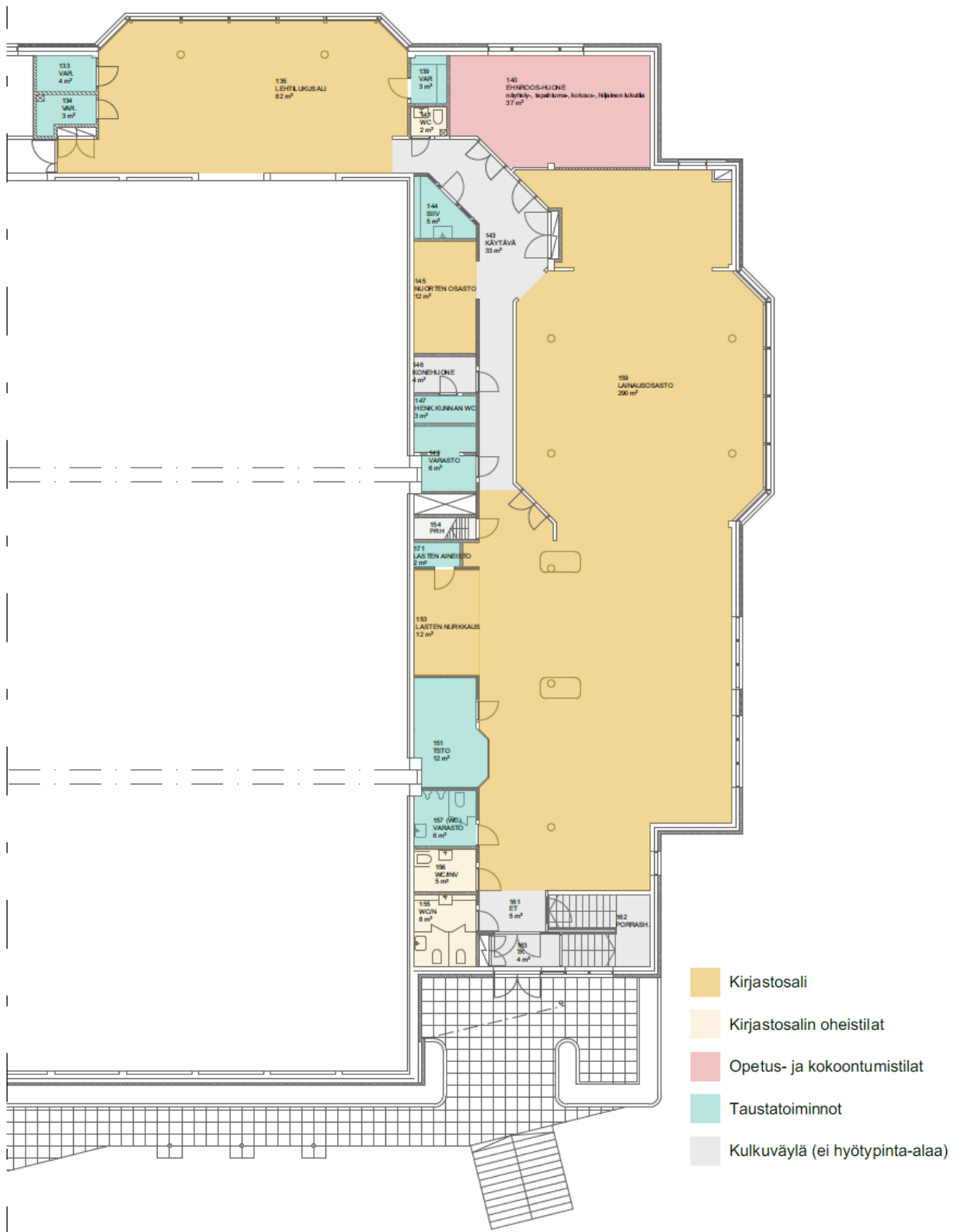
Lisäksi;				
Konttivarasto	Sijaitsee ulkona, kirjaston pihalla			13
Kirjastotauton talli	Ei sijaitse kirjaston yhteydessä, toimii etäällä vuokratiloissa			103

Taustatoiminnot yht. 297

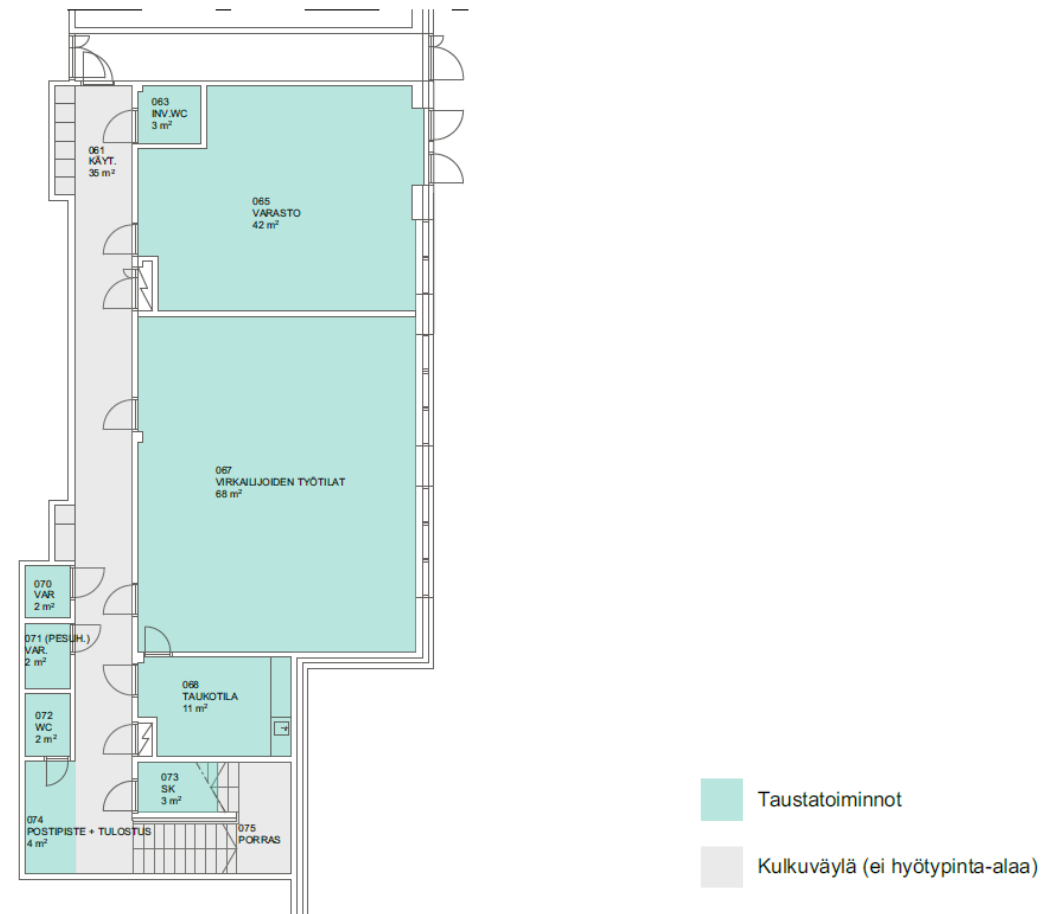
Kirjaston nykyisten tilojen hyötyala yht. 745

Pinta-aloja ei ole tarkistusmitattu.

Taulukko Mäntsälän kirjaston nykyisistä tiloista.



Nykyisen kirjaston 1. kerroksen pohjapiirustus kaaviomaisesti tilaohjelman mukaan.



Nykyisen kirjaston kellarikerroksen pohjapiirustus kaaviomaisesti tilaohjelman mukaan.

2.2 Kirjaston palvelut

2.2.1 Kirjaston palvelut suhteessa lainsäädäntöön

Kirjastolain (1492/2016)⁴ mukaan yleisen kirjaston tulee tarjota kaikille avoin ja saavutettava pääsy tietoon, kulttuuriin ja oppimiseen sekä järjestää tiloja oppimiseen, työskentelyyn, harrastamiseen ja kansalaistoimintaan. Lain pykälä 6 määrittelee tarkemmin kirjaston tehtävät. Seuraavassa on kuvattu, miten nämä tehtävät toteutuvat nykytilanteessa Mäntsälässä.

Tehtävä 1: tarjota kuntalaisille pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin

Asiakaspalvelu on avoinna ma–ke klo 11–20 sekä to–pe klo 11–16, ja omatoiminen asiointi täydentää aukioloa merkittävästi, yhteensä 47 tunnilla viikossa. Haja-asutusalueille palvelut tuotetaan kirjastoauton kautta. Palveluvalikoima on monipuolinen ja kattaa aineiston lainauksen lisäksi digipalvelut ja -neuvonnan, tapahtumat, kirjavinkkauksen ja satutunnit sekä mahdollisuudet opiskeluun ja työskentelyyn. Lisäksi tarjolla on tietokoneiden käyttö, näyttelyt, urheiluvälinelainausta, lukukoiratoiminta sekä tulostus- ja skannausmahdollisuus.

⁴ Laki yleisistä kirjastoista (1492/2016)⁴

Tehtävä 2: ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa

Tilanahtauden vuoksi kirjaston kokoelma on viimeisen 10 vuoden aikana pienentynyt merkittävästi, mikä on heikentänyt kokoelman laadullista laajuutta ja syvyyttä. Erityisesti kokoelman syvyyden vahvistaminen on jälkikäteen vaikeaa. Aineistomäärärahan kasvattaminen ei ole mahdollista, koska tilat eivät mahdollista lisähankintoja. Tällä hetkellä hankintoja tehdään noin 5 000 kappaletta vuodessa.

Aineistojen käsittely (saapuva ja poistettava aineisto) sekä asiakkaiden käyttöön siirtyminen (varaukset, Kirkes-kuljetukset, automaattien tyhjennys ja hyllytys) tarkoittavat, että arviolta noin 8 000 kappaletta erilaisia aineistoja liikkuu viikoittain kirjastossa. Osa aineistosta liikkuu kirjastoauton, varastojen, Kirkes-kirjastojen sekä kirjaston eri kerrosten välillä. Tilat eivät mahdollista logistiikan sujuvaa kehittämistä. Erityisenä puutteena on, ettei kirjastoautolle ole kirjaston yhteydessä asianmukaisia lastaus- tai säilytystiloja.

Mäntsälä on liittynyt valtakunnalliseen e-kirjastoon, jonka kautta kuntalaiset saavat käyttöönsä e-kirjat ja e-äänikirjat vahvalla tunnistautumisella. E-aineistojen hankinnassa tehdään yhteistyötä Kirkes-kirjastojen kanssa.

Tehtävä 3 ja 4: edistää lukemista ja kirjallisuutta sekä tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon

Kirjaston tapahtuma- ja opastustoiminta on aktiivista: vuonna 2025 järjestettiin 129 opastusta, 180 tapahtumaa ja 62 kulttuurikasvatussuunnitelmaan liittyvää ryhmäkäyntiä. Kulttuurikasvatussuunnitelmien mukaiset ryhmäkäynnit ovat kuitenkin haastavia toteuttaa tilojen ahtauden sekä toiminnan ja eri toimijoiden aikataulujen yhteensovittamisen vuoksi.

Tapahtumia järjestetään pääosin kirjaston Ehnroos-huoneessa (37 m²), joka on usein ahdas ja vaatii erillisen kalustamisen eri käyttötarkoituksiin. Ehnroos-huone toimii myös kokous-, näyttely-, digiopastus- ja lukutilana. Tilojen rajallisuuden vuoksi tapahtumien, opastusten ja kokousten aikana tila on poissa muulta asiakaskäytöltä, mikä rajoittaa palvelujen samanaikaista toteuttamista.

Tehtävät 5 ja 6: tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan sekä edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua

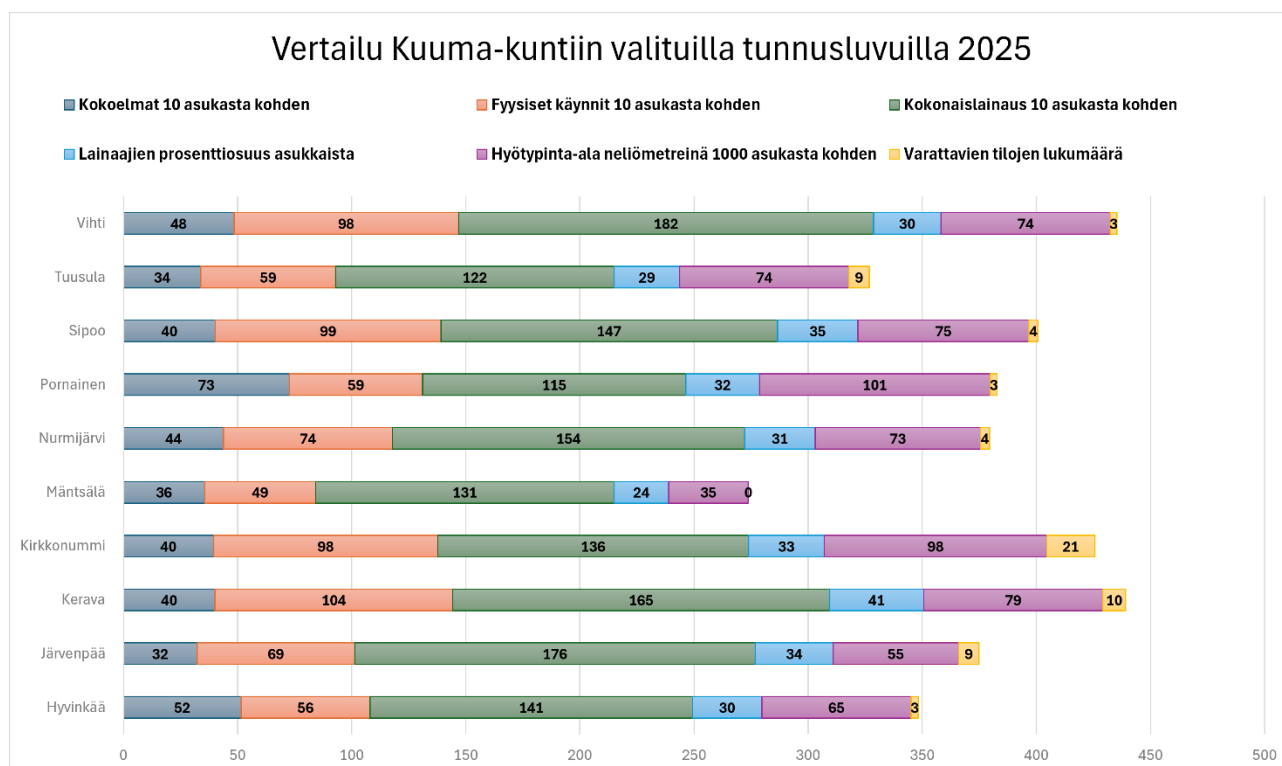
Kirjasto tarjoaa nykyisissä tiloissa mahdollisuuksia opiskeluun, työskentelyyn ja kokoontumiseen, mutta tilojen rajallisuus heikentää niiden laatua ja käytettävyyttä. Eri toimintoja ei voida järjestää sujuvasti samanaikaisesti, vaan tilankäyttö aiheuttaa päällekkäisyyttä ja rajoitteita toiminnan suunnitteluun. Varsinaisia varattavia kokous-, työ- tai tutkijatiloja ei ole.

Kävijämäärä on kasvanut viime vuosina: vuonna 2025 pääkirjastossa tehtiin 88 000 käyntiä, mikä oli 9 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Samanaikainen käyttö eri asiakasryhmien välillä kuormittaa tiloja entisestään. Seuraavassa taulukossa esitetään lainaajien määrän ja fyysisten käyntien kehitys vuosina 2018–2025. Fyysisten käyntien luvuissa ovat mukana myös kirjastoauton käynnit. Koronan vaikutukset näkyvät erityisesti vuosien 2020–2022 luvuissa.

Mäntsälä	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lainaajia	5 135	5 327	4 477	3 991	4 632	4 815	4 820	4 999
Fyysiset käynnit	92 055	97 880	72 011	58 940	74 024	88 523	94 315	101 713

2.2.2 Alueellinen vertailu tukee nykytilan arviointia

Seuraavassa kuvassa esitetään vertailu Kuuma-kuntien kirjastopalveluiden keskeisistä tunnusluvuista vuodelta 2025. Vertailu tukee edellä kuvattua nykytilaa ja osoittaa, että Mäntsälän kirjaston tunnusluvut jäävät monilta osin vertailukuntia alhaisemmiksi.



Asukasluvultaan lähimpään vertailuun, Sipooseen ja Vihtiin, nähden kokoelmien määrä asukasta kohden on Mäntsälässä (3,56) hieman alhaisempi kuin Sipoossa (4,02) ja selvästi alhaisempi kuin Vihdissä (4,85). Tämä kertoo tilojen vaikutuksesta kokoelman kehittämismahdollisuuksiin.

Myös kirjaston käyttöä kuvaavat tunnusluvut ovat Mäntsälässä vertailukuntia matalammat. Fyysisiä käyntejä on 4,86 asukasta kohden, kun vastaava luku on Sipoossa 9,88 ja Vihdissä 9,83. Lainaajien osuus väestöstä on Mäntsälässä 23,88 %, kun Sipoossa osuus on 35,36 % ja Vihdissä 29,51 %.

Tilojen osalta erot ovat merkittäviä. Kirjaston hyötypinta-ala asukasta kohden on Mäntsälässä vertailun pienin, ja varattavia asiakastiloja ei ole lainkaan. Tämä heikentää palvelujen monipuolista toteuttamista ja toimintojen samanaikaista järjestämistä.

Kokonaisuutena vertailu osoittaa, että vaikka kirjastopalvelun perusta toimii, tilojen määrä, laatu ja palvelutarjonnan edellytykset ovat Mäntsälässä selvästi heikommät, mikä todennäköisesti heijastuu suoraan käyttöön ja osallistumiseen. Käyntiaktiivisuuteen vaikuttaa Mäntsälässä myös kunnan maantieteellisesti laaja koko ja sen vuoksi kunnan ulkopuolelle suuntautuva asiointi.

2.3 Toimivat käytänteet nykytilanteessa

Yleisen kirjaston tulee olla kaikkien käytettävissä ja saavutettavissa kirjastolain 10 § perusteella. Saavutettavuus perustuu kirjaston sijaintiin osana palveluverkkoa sekä riittäviin ja tarkoituksenmukaisiin aukioloaikoihin. Nykytilanteen keskeisin vahvuus on kirjaston sijainti osana kuntakeskuksen palveluverkkoa. Lähipalveluna kirjasto sijoittuu kuntalaisten arjen kannalta keskeiselle paikalle, jossa eri väestöryhmien saavutettavuus ja turvalliset kulkuyhteydet toteutuvat hyvin. Sijainti keskustan palveluiden, koulujen, oppilaitosten, päiväkotien sekä vapaa-ajan palvelujen läheisyydessä tukee asiointien yhdistämistä, helpottaa yhteistyötä ja vahvistaa kuntakeskuksen toimivuutta. Samassa rakennuksessa toimii samalla tulosalueella olevia vapaa-ajan liikunta- ja nuorisopalveluja. Kansalaisopisto, jäähalli, Kirsikkapuisto, urheilukenttä ja kaupalliset palvelut ovat lähellä ja tukevat helpon kirjastoasioinnin mahdollisuuksia. Haja-asutusalueille palvelut tuotetaan kirjastoauton välityksellä.

Kirjaston sijainti madaltaa keskustan koulujen ja varhaiskasvatuksen yksiköiden kynnystä ryhmäkäynneille ja omatoimiselle kirjaston käytölle, helpottaa yhteistyötä kirjaston kanssa ja mahdollistaa tapahtumiin ja kulttuurikasvatussuunnitelmien mukaiseen toimintaan osallistumisen. Kylistä kulttuurikasvatussuunnitelman mukaisiin opastuksiin ja vinkkauksiin tullaan koulukuljetuksia hyödyntäen ennakkoon sovittuina aikoina. Kirjastoauto vie palvelut kyliin, mutta kunnan pitkät välimatkat ja koulujen ja päiväkotien toimintaan sidottu aikaikkuna rajoittaa pysäkkien määrää ja pysäkkiaikaa.

Kirkes-kirjastojen eli Mäntsälän, Järvenpään, Keravan ja Tuusulan välinen yhteistyö on yli 20 vuoden aikana vakiintunut keskeiseksi kirjastoa ja kuntalaisia hyödyttäväksi toiminnaksi. Yhteistyö näkyy kuntalaisille laajempaa aineistojen saatavuutena, yhteisinä e-aineistoina, käyttösääntöinä ja kirjastokorttina sekä yhteisenä kirjastotietojärjestelmänä ja verkkokirjastona. Mäntsälään ja Mäntsälästä yhteistyökuntiin liikkuu vuosittain noin 17 000 teosta. Kirjastohenkilöstö tekee tiivistä yhteistyötä palvelujen suunnittelussa, ylläpidossa ja kehittämisessä. Yhteistyön avulla kuntalaiset saavat laajemmat ja laadukkaammat palvelut.

2.4 Nykytilanteen havaitut epäkohdat

Nykyisten kirjastotilojen keskeiset toiminnalliset, tekniset ja esteettiset epäkohdat on tunnistettu henkilöstön kanssa toteutetussa osallistavassa työskentelyssä. Havainnot on koottu ja kuvattu tarkemmin liitteessä 2, ja ne muodostavat perustan nykytilanteen arvioinnille sekä kehittämistarpeiden tunnistamiselle.

Tilojen soveltuvuus ja rakenne

Kirjaston tilat on alun perin suunniteltu nuorisotiloiksi ja muutettu myöhemmin kirjastokäyttöön. Ne eivät vastaa nykyisen kirjastotoiminnan vaatimuksia. Tilat ovat ahtaat, jäsentymättömät ja monin osin toimintaan soveltumattomat. Tilojen jakautuminen kahteen kerrokseen heikentää toimintojen sujuvuutta ja logistiikkaa.

Kirjastosali ja asiakastilat

Kirjastosalin keskeiset ongelmat ovat ahtaus ja epäkäytännöllisyys, jotka vaikeuttavat asiointia, liikkumista ja aineiston käsittelyä. Asiakaspalvelupisteen ympäristö on sekava, koska tulevat ja lähtevät

aineistot sijaitsevat asiakaspalvelupisteen läheisyydessä eikä varastointitilaa ole. Asiakaspalvelualueella ja asiakastilassa olevat kuljetuskassit, -korit ja -kärkyt aiheuttavat liikkumisesteitä ja tapaturmariskejä. Epätasainen tiililattia vaikeuttaa liikkumista esimerkiksi kirjakärkyjen kanssa. Korkeat ja tiheästi sijoitetut hyllyt rajoittavat liikkumista ja lisäävät turvallisuusriskejä. Hyllyväleihin ei mahdu istuimia senioreille ja kirjastosalista puuttuvat luku- ja oleskelunurkkaukset niin aikuisille, nuorille kuin lapsillekin.

Tilojen monikäyttöisyys ja palvelutilat

Kirjastosta puuttuvat lähes kokonaan kirjastolain edellyttämät monikäyttöiset tilat. Ehnroos-huone on ainoa erillinen tila, mikä aiheuttaa jatkuvaa tilojen päällekkäistä käyttöä ja toiminnan järjestelyn haasteita. Erillisiä työskentely-, ryhmä-, kokous- ja tapahtumatiloja ei ole, eikä myöskään harrastustoimintaa tukevia tiloja. Asiakasalueilta puuttuvat lisäksi rauhalliset oleskelu- ja lukutilat, lasten ja nuorten tarkoituksenmukaiset alueet sekä useita arjen asiointia tukevia toimintoja. Digipalveluille (tietokoneet, tulostaminen, skannaus, neuvonta) ei ole omaa erillistä paikkaa, vaan tietokoneet sijaitsevat lehtisalin yhteydessä ja tulostin/skanneri asiakaspalvelupisteen vieressä, jolloin neuvontatilanne on rauhaton ja häiritsee muita asiakkaita.

Esteettömyys ja turvallisuus

Tilat eivät täytä esteettömyysvaatimuksia, eikä rakennuksessa ole hissiä. Sisäänkäynti ja tilajäsentely ovat vaikeasti hahmotettavia, ja kulkureiteissä on esteitä. Ahtaat tilat, katvealueet ja epäselvät kulkuyhteydet lisäävät turvallisuusriskejä sekä asiakkaille että henkilökunnalle. Ehnroos-huoneen kalusteita joudutaan jatkuvasti uudelleen järjestelemään, mikä kuluttaa huomattavasti aikaa ja resursseja sekä luo vaaratilanteita painavien kalusteiden siirtelyn vuoksi.

Taustatilat ja logistiikka

Henkilökunnan työtilat ovat ahtaat, puutteelliset ja epäkäytännölliset, eikä hiljaiseen työskentelyyn tai luottamuksellisiin keskusteluihin ole riittäviä tiloja. Henkilöstön sosiaalityilat puuttuvat kokonaan ja taukotila on todella pieni henkilöstön määrään nähden. Varastointitilojen puute on johtanut epäasianmukaiseen tilojen käyttöön, ja aineiston käsittely sekä kuljetus kerrosten välillä on hankalaa ja kuormittavaa. Logistiikka on kokonaisuudessaan tehotonta ja turvallisuuden kannalta puutteellista. Palautusautomaatin tila on pieni ja pakottaa käsittelemään aineistovirtoja asiakastiloissa.

Kirjastoautotoiminnan edellytykset

Kirjastoautolle ei ole kirjaston yhteydessä asianmukaisia säilytys- tai lastaustiloja. Kirjastoautoa säilytetään vuokratiloissa kaukana kirjastosta, ja sitä lastataan ulkona kirjaston pihalla avotaivaan alla. Aineistoa käsitellään ahtaissa tiloissa ja kuljetetaan vaikeiden kulkuyhteyksien kautta, mikä heikentää toiminnan sujuvuutta ja työturvallisuutta.

Tilojen viihtyisyys ja yleisilme

Tilojen yleisilmettä heikentävät ahtaus, matala huonekorkeus, kuluneet pinnat ja hajanaiset kalusteratkaisut. Tilat eivät muodosta selkeää, viihtyisää tai houkuttelevaa kokonaisuutta, eikä valaistusta tai tilan käyttöä voida hallita tarkoituksenmukaisesti.

2.5 Monitoimitalon tekninen kunto

Monitoimitalon tekninen kunto selvitettiin kuntotutkimuksin 2025. Työn suoritti Sirate Oy ja tutkimuslaajuus perustui Sustera Group Oy:n laatimaan tutkimussuunnitelmaan. Tutkimusryhmään kuului laaja-alaisesti asiantuntijoita rakennuksen kunnon sekä sisäilmaolosuhteiden määrittämiseksi. Tutkimukseen sisältyi myös taloteknisten järjestelmien kunnon määrittäminen. Kuntotutkimusten toimenpidesuosituksissa rakennukseen on tarpeen tehdä merkittäviä korjauksia. Korjausten laajuus ja korjausmenetelmät määritetään korjaussuunnittelun yhteydessä. Rakennus on noin 40 vuoden ikäinen ja erityisesti talotekniikkaan ja pintarakenteisiin kohdistuu uusimistarpeita.

Monitoimitalon korjaussuunnittelun keskeinen lähtökohta on rakennuksen tuleva käyttötarkoitus. Peruskorjauksen aikana rakennus ei ole käytettävissä, joten kirjastotoiminnalle tulisi järjestää väistötilat. Mahdollinen väistötilaratkaisu muuttoineen aiheuttaisi merkittäviä kustannuksia.

2.6 Nykytilanteen riskit

Nykyisiin kirjastotiloihin liittyy merkittäviä riskejä, jotka kohdistuvat kirjastotoiminnan jatkuvuuteen, turvallisuuteen, palvelujen laatuun ja erityisesti henkilöstön työolosuhteisiin. Keskeiset riskit liittyvät tilojen ahtauteen, epäkäytännölliseen rakenteeseen ja puutteelliseen logistiikkaan, mikä heikentää palvelujen sujuvuutta ja rajoittaa kirjastolain mukaisten tehtävien toteuttamista.

Tilojen puutteet korostuvat työturvallisuudessa. Ahtaat kulkureitit, esteettömyyspuutteet, epäergonomiset työasennot sekä aineiston käsittely ja kuljettaminen ilman asianmukaisia tiloja ja välineitä lisäävät kuormitusta ja tapaturmariskiä. Erityisesti aineiston siirtäminen kerrosten välillä ilman toimivia kuljetusratkaisuja, sokkeloiset tilat sekä riittämättömät työtilat heikentävät työn turvallisuutta ja sujuvuutta päivittäisesti. Tilojen hajautuminen useaan kerrokseen sekä puutteet logistiikassa lisäävät fyysistä kuormittavuutta ja työvaiheiden monimutkaisuutta.

Tilojen puutteet aiheuttavat lisäksi terveydellisiä riskejä, kuten ilmanlaatuun, ergonomiaan ja työympäristön viihtyisyyteen liittyviä ongelmia, jotka heikentävät työhyvinvointia pitkällä aikavälillä. Työpaikkaselvityksissä esiin nousseet havainnot korostavat tilojen puutteiden vaikutusta työn kuormittavuuteen ja turvallisuuteen.

Toiminnan jatkuvuuden näkökulmasta keskeinen riski on suunnitelman puuttuminen tilanteisiin, joissa nykyiset tilat eivät ole käytettävissä esimerkiksi korjaustarpeiden vuoksi. Tämä lisää epävarmuutta palvelujen järjestämisessä ja korostaa tarvetta pitkäjänteiselle, turvalliselle ja toimivalle tilaratkaisulle.

Viranomaisten arviointikäynnit 2013 ja 2019

Mäntsälän kirjastoon on tehty kaksi arviointikäyntiä, ELY-keskuksen toimesta vuonna 2013 (Taina Pirhonen) ja Aluehallintoviraston tekemänä vuonna 2019 (Kristiina Kontiainen). Aiemman arvioinnin keskeisin havainto oli, että Mäntsälän kirjaston toiminta on tehokasta, mutta sitä rajoittavat merkittävästi liian pienet tilat ja riittämättömät henkilöstöresurssit. 2013 todettiin, ettei kirjaston kehitys ole kestävää ilman investointeja tiloihin ja henkilöstöön ja että resurssipuutteet uhkaavat palvelujen laatua ja yhdenvertaisuutta.

Vuoden 2019 arviointikäynti otti kantaa vuonna 2016 uudistuneen kirjastolain toteuttamismahdollisuuksiin ja totesi, että kirjasto täyttää lakisääteiset tehtävänsä, mutta tilojen puute on edelleen suurin kehitystä rajoittava tekijä, jopa kriittisempi kuin 2013. Mäntsälässä ei ollut riittäviä tiloja oppimiseen, työskentelyyn tai tapahtumiin. Näin ollen tilat eivät tukeneet uuden kirjastolain tavoitteita. Kirjaston käyttäjille vuonna 2018 tehty valtakunnallinen asiakaskysely osoitti myös, että asiakastytymättömyys Mäntsälässä kohdistui tiloihin. Kyselyyn vastanneista 39 % arvioi tilat heikoiksi. Kirjaston toimintaa todettiin kehitettävän aktiivisesti, mutta nykyiset tilat estävät täysipainoisen toteutuksen. Raportissa todetaan, että tulevaisuuden kehitys edellyttää ennen kaikkea tarkoituksenmukaisia kirjastotiloja.

2.7 Johtopäätökset

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että nykyiset kirjastotilat eivät vastaa toiminnan nykyisiä eivätkä tulevia tarpeita, eikä havaittuja puutteita voida ratkaista nykyisiä tiloja muokkaamalla. Tilojen riittämättömyys, toiminnalliset puutteet ja logistiikan ongelmat rajoittavat palvelujen kehittämistä, eri käyttäjäryhmien samanaikaista asiointia sekä kirjastolain mukaisten tehtävien täysimääräistä toteuttamista. Tilaratkaisuun liittyy lisäksi merkittävä riski tilanteessa, jossa monitoimitalon peruskorjaus tai muut olosuhteet keskeyttävät toiminnan eikä väistötilaa ole käytettävissä. Samalla nykyinen ratkaisu estää monitoimitalon kirjastolle alun perin suunniteltujen nuorisotilojen palauttamisen nuorisopalvelujen käyttöön. Kirjastopalvelujen järjestäminen tarkoituksenmukaisesti, turvallisesti ja lainsäädännön edellyttämällä tavalla edellyttää nykyistä toimivampaa ja pysyvämpää tilaratkaisua.

3. Kirjaston tilat ja toiminta tulevaisuudessa

3.1 Kirjastoratkaisun lähtökohdat

Tämän tarveselvityksen kirjastoratkaisun suunnittelua ohjaa **laki yleisistä kirjastoista (1492/2016)**, jonka mukaan kirjaston tehtävänä on edistää lukemista, tiedonhankintaa, sivistystä, elinikäistä oppimista sekä kirjallisuuden ja taiteen harrastamista. Kirjaston tulee tarjota kaikille avoin ja yhdenvertainen pääsy tietoon, kulttuuriin ja oppimiseen sekä mahdollistaa oppiminen, työskentely, harrastaminen ja kansalaistoiminta tarkoituksenmukaisissa tiloissa. Lisäksi kirjaston tehtävänä on edistää osallisuutta, demokratiaa ja aktiivista kansalaisuutta. Näiden tehtävien toteuttaminen edellyttää saavutettavia, esteettömiä, turvallisia ja monikäyttöisiä kirjastotiloja.

Yleisten kirjastojen laatusuositus (2010) hyödynnetään kirjastoratkaisun suunnittelussa soveltuvien osin huomioiden kirjastolain uudistuminen ja toimintaympäristön muutokset. Laatusuositus antaa edelleen keskeisiä periaatteita erityisesti kirjaston sijainnista, saavutettavuudesta, tilojen jäsenneltävyydestä, muunneltavuudesta ja monikäyttöisyydestä. Hyvä kirjasto sijoittuu luontevasti muiden palvelujen yhteyteen, on helposti saavutettavissa eri kulkumuodoilla ja mahdollistaa samanaikaisesti erilaiset toiminnot, kuten tapahtumat, työskentelyn, opiskelun, oleskelun ja itsenäisen asioinnin.

Laatusuosituksen mukainen **tilamitoitus** on noin 100 hym² / 1 000 asukasta⁵, ja se toimii yhtenä viitekohtana tilatarpeen arvioinnissa. Alueellisessa vertailussa Keski-Uudenmaan kunnissa kirjastotilojen keskimääräinen mitoitus on noin 71 hym² / 1 000 asukasta, kun taas koko maan keskiarvo on noin 140 hym² / 1 000 asukasta. Suositusta sovelletaan kuitenkin huomioiden kunnan erityispiirteet, väestörakenne, palveluverkko sekä kirjaston rooli osana laajempaa palvelu- ja toimintaympäristöä. Kirjastoratkaisun suunnittelussa keskeistä on turvata riittävä, tarkoituksenmukainen ja toiminnallisesti joustava tilakokonaisuus pitkälle tulevaisuuteen.

Tutkimusten mukaan kirjaston sijainti ja saavutettavuus ovat keskeisimmät palvelujen käyttöä ohjaavat tekijät. Pitkät etäisyydet ja heikko saavutettavuus vähentävät käyttöä, kun taas helposti saavutettava kirjasto lisää merkittävästi asiointia.⁶

Kirjastot ovat käytetyin ja arvostetuin kuntapalvelu kaikenkokoisissa kunnissa. Kirjastot ovat säännöllisesti käytettyjä arjen palvelupisteitä, jotka tuottavat jatkuvaa liikkumista ja asiointia niiden lähellä sijaitseviin palveluihin ja harrastuksiin. Pienissä ja keskikokoisissa kunnissa kirjaston rooli korostuu, koska vaihtoehtoisia vetovoimaisia julkisia tiloja on vähemmän.⁷ Kirjastot ovat laajasti käytettyjä palveluja: yli puolet suomalaisista käyttää niitä kuukausittain ja lapsiperheistä jopa 75 %, mikä korostaa palvelukapasiteetin ja toimivien tilojen merkitystä.⁸

Kirjastojen rooli on laajentunut keskeiseksi oppimisen, lukutaidon ja yhdenvertaisuuden edistäjäksi. Lukutaidon heikkeneminen ja eriytyminen lisäävät tarvetta saavutettaville ja toimiville

⁵ Yleisten kirjastojen laatusuositus 2010

⁶ Väestökysely kirjastojen yhteiskunnallisesta roolista 2025, Bondata

⁷ Kuntalaistutkimus 2024: Kuntapalveluja arvostetaan - kirjastot suomalaisten kestopuosikkeja, Kuntaliitto

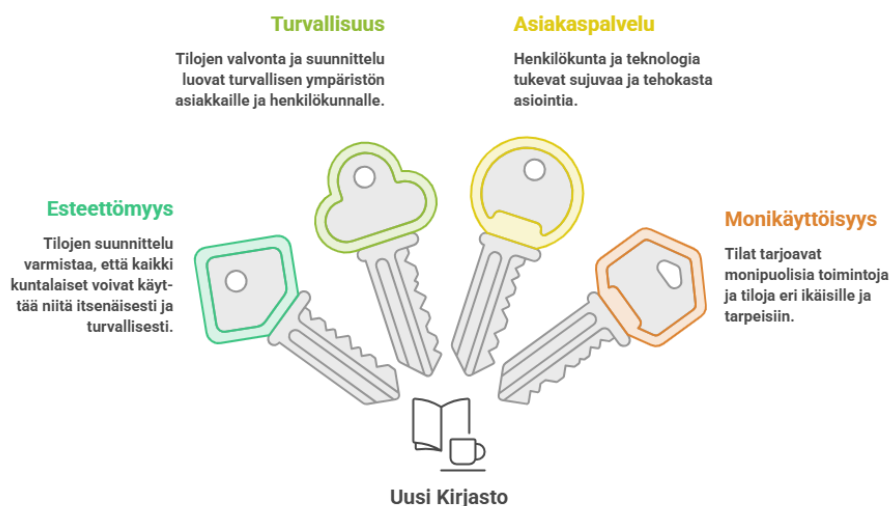
⁸ Väestökysely kirjastojen yhteiskunnallisesta roolista 2025, Bondata

kirjastopalveluille, jotka tukevat elinikäistä oppimista ja ehkäisevät eriarvoisuutta. Kirjastotilojen tulee tukea aktiivista käyttöä, kohtaamisia ja monipuolista toimintaa.⁹

Kirjastoksi suunnitellut tilat lisäävät käyttöä ja mahdollistavat palvelujen monipuolistumisen, kun taas muuhun tarkoitukseen rakennetut tilat rajoittavat toimintaa.¹⁰ Uudet kirjastot nostavat usein kävijämääriä selvästi.¹¹ Kirjastoilla on myös merkittävä rooli kunnan elinvoiman vahvistajana: ne lisäävät kävijävirtoja, tukevat muiden palvelujen käyttöä ja toimivat keskeisinä arjen kohtaamispaikkoina.¹²

3.2 Toiminnan keskeiset muutostarpeet

Kirjaston tarveselvityksen lähtökohtana on määritellä kirjaston tilaratkaisun keskeiset periaatteet ja tilatarve tulevaisuudessa mukaan lukien piha-alueelle asetettavat vaatimukset. Tarveselvitysvaiheessa otetaan kantaa myös kirjaston sijainnille asetettaville vaatimuksille. Tulevassa sijainnissa tulee huomioida keskeinen sijainti lähellä muita kuntalaisten aktiivisesti käyttämiä palveluita ja kaupallisia ja terveyspalveluita.



Made with Napkin

Kuntalaisten ja kirjastotoiminnan tarpeisiin vastaava kirjasto on kutsuva, esteettisesti miellyttävä ja monikäyttöinen kokonaisuus. Kirjasto toimii kaikenikäisten kuntalaisten arjen kohtaamispaikkana, oppimisympäristönä ja hyvinvoinnin tukijana. Tilat toimivat helposti lähestyttävänä paikkana, jossa viihdytään, viivytään, kohdataan muita ja löydetään itselle mielekästä tekemistä. Kirjastotila on selkeästi hahmotettava, hyvin valvottava ja turvallinen ympäristö, jossa asiakkaat ja henkilökunta voivat toimia luottavaisin mielin erilaisissa käyttötilanteissa.

⁹ Leikola: Selvitys kirja-alasta ja lukemisesta 2026, OKM

¹⁰ Peruspalvelujen arviointi 2019, Kirjastotilat, Aluehallintovirasto

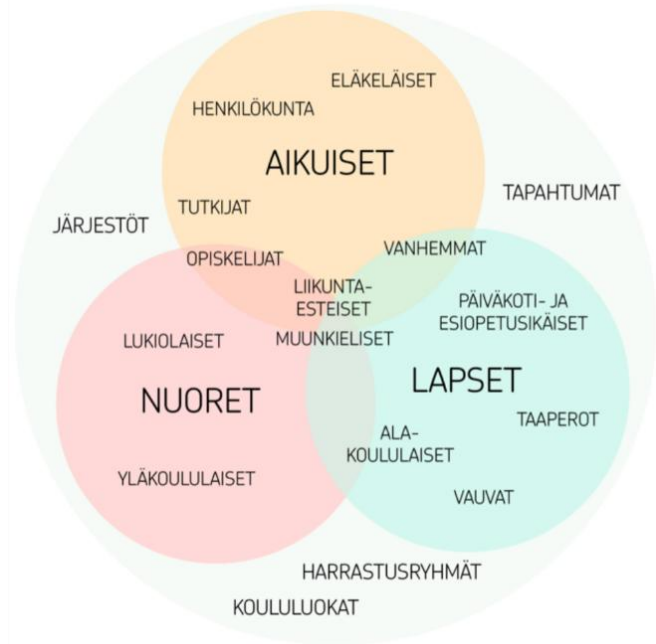
¹¹ Kirjastojen aineisto- ja palvelumuotojen muuttuessa tilojen muunneltavuus on entistä tärkeämpää, 2020 Aluehallintovirasto

¹² Hyötyä, tietoa, elämyksiä – kirjastojen vaikuttavuuden ulottuvuuksia, 2016, Kuntaliitto

Asiakaspalvelu, henkilökunta ja automaatio ovat helposti havaittavissa, saavutettavissa ja tukemassa sekä omatoimista että ohjattua asiointia. Asiointi on sujuvaa ja aineistot ovat kiinnostavasti esillä. Tilassa liikkuminen on luontevaa ja esteetöntä sekä kuntalaisille että henkilökunnalle, ja tilan värit, valaistus ja tunnelma rohkaisevat tutkimaan, löytämään ja oleskelemaan.

Esteettömyys on tilojen lähtökohta, jotta kaikki kuntalaiset voivat käyttää tiloja itsenäisesti ja turvallisesti niin arkipäivän asioinnissa kuin omatoimikirjaston aukioloaikoina. Liikkuminen mahdollisten kerrosten ja toimintojen välillä on helppoa, ja tilat tukevat erilaisia käyttäjiä yhdenvertaisesti.

Kirjasto on avoin palvelu kaikille kuntalaisille. Sen tiloissa ja palveluissa tulee ottaa huomioon eri käyttäjäryhmien erilaiset tarpeet. Käyttäjiin kuuluu eri-ikäisiä kuntalaisia lapsista ja nuorista aikuisiin ja senioreihin sekä erilaisia erityisryhmiä, kuten muunkielisiä ja liikunta-esteisiä. Lisäksi kirjastoa käyttävät eri ryhmät, kuten kaveriporukat, koululuokat, harrastusryhmät ja järjestöt. Kirjaston monimuotoinen käyttäjäkunta asettaa vaatimuksia tilojen ja palveluiden joustavuudelle. Eri käyttäjäryhmien tasavertaisuutta ja yhteisöllisyyttä tulee tukea myös tilaratkaisuilla.



3.3 Kirjaston tilaohjelma

Kirjastolain (1492/2016) 6 § määrittelee yleisen kirjaston keskeiset tehtävät. Tarveselvityksessä esitetty tilaohjelma mahdollistaa näiden tehtävien nykyistä paremman ja täysipainoisemman toteuttamisen.

Tehtävä 1: Pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin

Tarveselvityksessä esitetty kirjastoratkaisu turvaa ja parantaa kuntalaisten pääsyä aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin. Selkeä ja jäsenneily kirjastosali, riittävät kokoelmatilat sekä asiakaslähtöinen tilasuunnittelu parantavat aineistojen löydettävyyttä ja saavutettavuutta.

Tehtävä 2: Monipuolinen ja uudistuva kokoelma

Riittävät ja tarkoituksenmukaiset tilat mahdollistavat kokoelman kehittämisen, esillepanon ja kierron nykyaikaisella tavalla. Tilaratkaisut tukevat kokoelman monipuolisuutta ja ajantasaisuutta sekä aineiston tehokasta käyttöä.

Tehtävät 3 ja 4: Lukemisen edistäminen ja tiedonhankinnan tuki

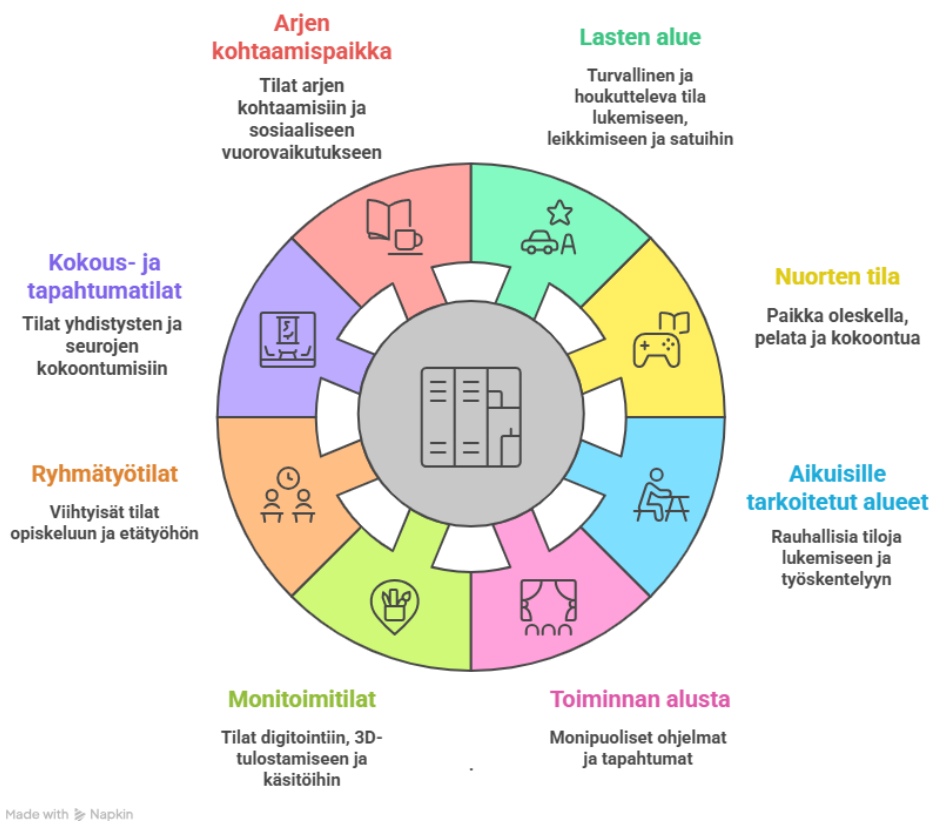
Tarveselvityksessä esitetyt tilat tukevat lukemista ja kirjallisuutta tarjoamalla houkuttelevat ja eri käyttäjäryhmille suunnatut alueet. Erilliset tilat opastukseen, neuvontaan ja ryhmäkäynteihin mahdollistavat tiedonhankinnan ohjauksen, digituen sekä monilukutaidon edistämisen nykyistä laajemmin ja vaikuttavammin.

Tehtävät 5 ja 6: Tilat oppimiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan sekä vuoropuhelun edistäminen

Tilaohjelma vastaa erityisesti tilojen tarjoamiseen liittyviin vaatimuksiin, jotka nykytilassa eivät toteudu riittävästi. Kirjastoon suunnitellaan monipuolisia ja muunneltavia tiloja opiskeluun, työskentelyyn, harrastamiseen ja kokoontumiseen sekä erillisiä ryhmä- ja tapahtumatiloja. Tämä mahdollistaa kansalaistoiminnan, yhteisöllisyyden ja kulttuurisen vuoropuhelun toteutumisen sekä vahvistaa kirjaston roolia avoimena kohtaamispaikkana.

3.3.1 Kirjastosalin toiminnot

Eri käyttäjäryhmille on kirjastotiloissa omannäköiset, viihtyisät ja toimivat alueet.



Lasten alue houkuttelee lukemaan, leikkimään ja osallistumaan satuihin turallisessa ympäristössä. Nuorten tila tarjoaa paikan oleskella, pelata ja kokoontua yhdessä. Aikuisille on rauhallisia luku- ja työskentelyalueita kirjastosalissa ja varattavina tiloina. Kirjasto toimii aktiivisena toiminnan alustana, sillä tilat mahdollistavat monipuolisen ohjelman, kaikkien kannalta sujuvat ryhmäkäynnit ja -opastukset, tapahtumat ja osallistumisen. Kirjastossa voi oppia uutta, harrastaa, tehdä yhdessä tai työskennellä itsenäisesti. Monitoimitilat tukevat mm. digitointia, 3D-tulostamista, käsitöitä ja muuta luovaa tekemistä. Yhteisöllisyys ja tunne osallisuudesta syntyvät mahdollisuudesta toimia yhdessä muiden kanssa ja kohdata yhteisten kiinnostuksen kohteiden äärellä.

3.3.2 Ryhmä-, kokous- ja tapahtumatilat

Ryhmätyö- ja opiskelutilat tarjoavat viihtyisän ympäristön opiskelijoille ja etätöitä tekeville, ja kokous- sekä tapahtumatilat mahdollistavat yhdistysten, seurojen ja harrastusryhmien kokoontumisen, keskustelun ja kulttuuritapahtumat. Kirjastosta muodostuu luonteva paikka niin pienille kohtaamisille kuin suuremmille tilaisuuksille. Asiakaskeittiö sekä tilat mm. lastenvaunujen säilyttämiseen tukevat kirjaston roolia viihtyisänä arjen kohtaamispaikkana, kunnan asukkaiden olohuoneena.

Henkilöstön näkökulmasta tilaratkaisut mahdollistavat sujuvan, ergonomisen ja turvallisen työskentelyn. Hyvin suunniteltu kirjastotila ja työtilat edistävät tehokkaita ja tarkoituksenmukaisia työprosesseja ja vapauttavat aikaa asiakaspalveluun, asiantuntijatyöhön ja palveluiden kehittämiseen. Hiljaiset työtilat ja neuvotteluhuoneet mahdollistavat luottamukselliset keskustelut ja moninaiset yhteistyö- ja suunnittelukokoukset eri toimijoiden kanssa. Riittävät ja tarkoituksiin sopivat ryhmätilat helpottavat mm. kulttuurikasvatussuunnitelmiin kuuluvien ryhmäkäyntien ja muiden opastusten järjestämistä merkittävästi.



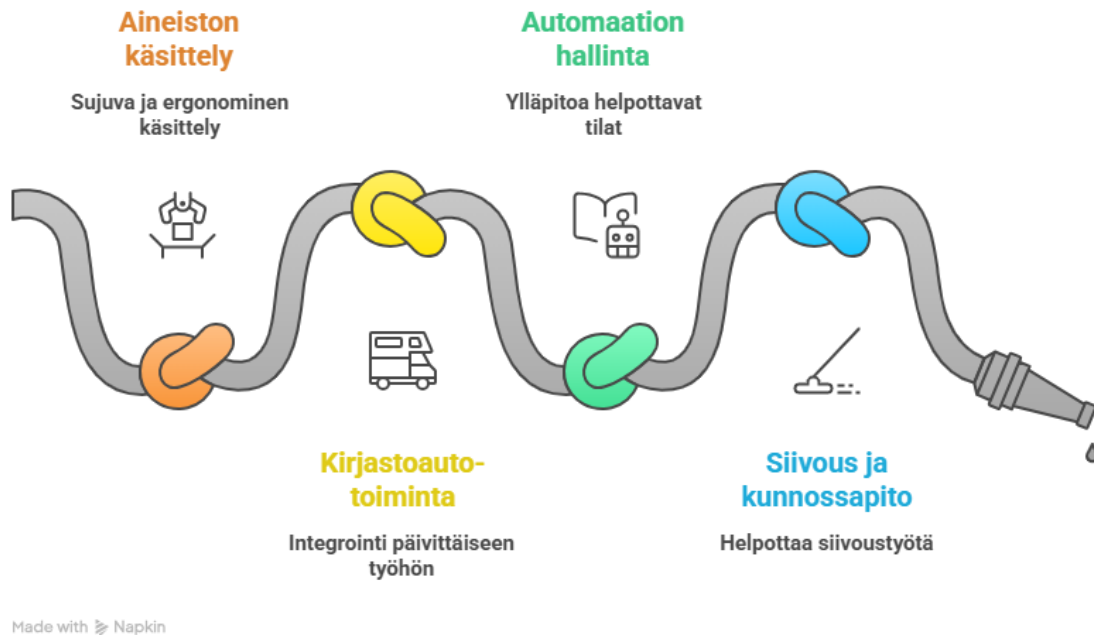
3.3.3 Kirjaston taustatoiminnot

Kirjaston tukipalveluilla ja taustatoiminnoilla tarkoitetaan toimintoja, jotka mahdollistavat kirjastotoiminnan toteutumisen, kuten kokoelmatyö, logistiikka, tietojärjestelmät, tilojen ylläpito ja siivous, viestintä ja markkinointi, digipalveluiden ylläpito sekä henkilöstön hallinnointi ja kouluttaminen. Nämä eivät ole käyttäjille näkyviä toimintoja, mutta tärkeitä kirjaston toiminnan kannalta.

Kirjaston taustatoiminnot rakentuvat toimivan ja työturvallisen logistiikan varaan, jossa aineiston käsittely on sujuvaa ja ergonomista. Saapuva uusi aineisto, muihin Kirkes-kirjastoihin lähtevä ja sieltä saapuva aineisto sekä kirjastoauton ja kirjaston välillä kulkeva aineisto on liikuteltavissa järkevästi ja mahdollisimman vähällä kuormituksella.

Kirjastoautotoiminta integroidaan osaksi päivittäisen työn kokonaisuutta siten, että lastaus ja aineiston käsittely tapahtuvat suojatuissa ja tarkoituksenmukaisissa tiloissa, mikä mahdollistaa myös auton aineistojen ja palvelujen kehittämisen parissa työskentelyn, kun auto ei ole reiteillä.

Kirjaston automaation ja omatoimikirjaston hallinta sekä laitteiden, tarvikkeiden ja lisäkalusteiden säilytys ovat ylläpitoa helpottavissa tiloissa. Siivoustyö ja tilojen kunnossapito helpottuvat myös.



3.3.4 Kirjaston tilaohjelma kokonaisuudessaan

Kirjaston tilaohjelma perustuu kirjastolain mukaisten tehtävien ja palvelutason turvaamiseen kaikissa tilaratkaisuissa. Lähtökohtana on varmistaa, että lain edellyttämät toiminnot – kuten aineistojen saatavuus, tiedonhankinnan tukeminen, oppimisen ja osallisuuden edistäminen sekä monipuolinen tilojen käyttö – voidaan toteuttaa toiminnallisesti tarkoituksenmukaisesti. Tilaohjelman tavoitteena on nostaa kirjastopalveluiden tasoa ja varmistaa, että palvelu vastaa kirjastolain edellyttämää laatutasoa.

Tilaohjelma on laadittu muuntojoustavaksi ja tukee toiminnan toteuttamista erilaisissa tiloissa. Toiminnallinen tarve on määritelty siten, että sitä voidaan sovittaa erilaisiin tilaympäristöihin, ja toimintaa pystytään mukauttamaan myös tilaratkaisujen mukaisesti. Tilaohjelma soveltuu erilaisiin tilahankintavaihtoehtoihin ja mahdollistaa joustavuuden erilaisten toiminnallisuuden toteuttamisessa. Tilojen pinta-alat ovat suuntaa antavia, mikä mahdollistaa toiminnallisten painotusten tarkentamisen ja muuttamisen eri toteutusvaihtoehdoissa.

Suunnittelussa on huomioitu toiminnan kasvu ja tulevaisuuden kehittämistarpeet. Tilaohjelma mahdollistaa palvelujen laajenemisen, uusien toimintamallien käyttöönoton sekä varautumisen mahdollisiin lainsäädäntömuutoksiin. Nykyiset tilat eivät riittävästi mahdollista toiminnan kasvua, joten tavoitteena on parantaa saavutettavuutta, lisätä kirjastopalvelujen käyttöä sekä luoda edellytykset monipuoliselle käytölle, kuten lainaamiselle, oleskelulle ja kokoontumiselle. Tavoitteena on, että entistä useammalla kuntalaisella on mahdollisuus käyttää kirjastopalveluja ja että kirjaston rooli vahvistuu yhteisöllisenä kohtaamis- ja oppimisympäristönä.

TARVESELVITYSVAIHEEN TILAOHJELMA
MÄNTSÄLÄN KIRJASTO

TILA	HUOMIOT	KOKONAISPINTA-ALA (hym2)
Kirjastosali		
Lainausosasto	Sisältää aikuisten-, nuorten-, lasten- ja musiikkiosaston	600
Asiakaspalvelualue	Tiski, lainaus- ja palautusautomaatti	50
Lehtilukusali	Sisältää hiljaisen lukutilan	75
Digipalvelut	Asiakastietokoneet, skannaus- ja kopiolaitteet, tiedonhaku	20
Kirjastosali yht.		745

Oheistilat:		
Asiakaswc:t	1kpl le-wc (6m ²) + 4 kpl wc (3m ²)	18
Aula	Sisältää naulakot, lastenvaunujen säilytys, istuintilaa. Mahdollisuus sijoittaa näyttelytila aulaan	40
Kirjastosali + oheistilat yht.		803

Opetus-, ohjaus-, tapahtuma- ja kokoontumistilat		
Tapahtumatila	Kulttuurikasvatussuunnitelman mukaiset ryhmätoiminnot, opastustilaneet, luennot, pienimuotoiset kulttuuri-, musiikki- ja messutapahtumat, jaettavissa 50m ² +50m ² , AV-varustus	100
Pienryhmätilat	Varattavat työskentelytilat, 2-4 hlö, esim. koppiratkaisu -> muunneltavuus (4hlö:n koppi n. 5-6m ²) -> 5 kpl työskentelytiloja	25
Työskentelytilat	Yksittäisiä työskentelytiloja, 1hlö, esim. etäpalaverit, dB-vaade (n.2m ²) -> 3 kpl yksittäisiä työskentelytiloja	6
Kokouksetilat	Henkilökunnan ja asiakkaiden käyttöön	30
Lasten satuhuone		25
Keittiöalue	Asiakkaiden käyttöön + eväiden syöntipaikka	20
Harrastushuone / Pajatila	Tila jaettavissa 30m ² + 30m ²	60
Opetus- ja kokoontumistilat yht.		266

Asiakastilat yht. 1069

Asiakastilat sisältävät kirjastosalin oheistiloineen sekä opetus-, ohjaus-, tapahtuma- ja kokoontumistilat

Taustatoiminnot		
Toimisto	Kirjastonjohtajan huone	12
Työhuoneet	7m ² / työpiste, 15 hlö -> n. 105m ² -> 3 hlö:n työhuoneita 5 kpl (21m ² huone)	105
Logistiikka ja aineiston käsittelytila	Sijoittuu lähelle asiakaspalvelupistettä, saapuva ja lähtevä aineisto, palautusautomaatin käsittelytila, postipiste	50
Henkilökunnan taukotilat		25
Sosiaali-tilat	Kaksi eri sosiaali-tilaa (2x15m ²)	30
Varastotilat aineistolle	Sisältää avovarastot (asiakkaiden käytössä olevat) ja kotiseutukokoelman	70
Varastotila	Tapahtumatilan siirrettäviä kalusteita ja harrastusvälineitä varten	30
Kirjastoauton varastotila	Sisältää työskentelytilan	40
Kirjastoauton talli	Yhdelle autolle	100
Lepuhuone		10
Siivous		12
VSS - S1 väestönsuoja	Sijoitetaan hyötyalan mukaisia toimintoja	
Taustatoiminnot yht.		484

Tarveselvitysvaiheen tilaohjelman hyötytala yht. 1553

Taulukko tarveselvitysvaiheen tilaohjelmasta. Kyseinen taulukko raportin liitteenä (LIITE 5 – Tarveselvitysvaiheen tilaohjelma).

PINTA-ALOJEN VERTAILU
MÄNTSÄLÄN KIRJASTO

*tarveselvitysvaiheen tilaohjelman pinta-ala miinus nykyisen kirjaston pinta-ala

TILA	TARVESELVITYS- VAIHEEN TILAHOJELMAN PINTA-ALA (hym2)	NYKYISEN KIRJASTON PINTA- ALA (hym2)	PINTA-ALAN MUUTOS *	HUOMIOT NYKYISISTÄ KIRJASTON TILOISTA
Kirjastosali				
Läinausosasto	600	314	286	Sisältää asiakaspalvelualueen ja nuorten nurkkauksen
Asiakaspalvelualue	50		50	
Lehtilukusali	75	82	-7	Sisältää aikuisten tietokirjallisuuden ja asiakastietokoneet
Digipalvelut	20		20	Sisältyy lehtilukusaliin
Kirjastosali yht.	745	396	349	
Oheistilat:				
Asiakaswc:t	18	15	3	
Aula	40		40	Sisältyy lainausosaston pinta-alaan
Kirjastosali + oheistilat yht.	803	411	392	
Opetus-, ohjaus-, tapahtuma- ja kokoontumistilat				
Tapahtumatala	100	37	63	Ehnröös-huone nykyisessä kirjastotilassa, enemmänkin ns. monitoimihuone, joka toimii näyttely-, kokous-, tapahtuma- ja hiljaisena tilana
Pienryhmätilat	25		25	
Työskentelytilat	6		6	
Kokouksetilat	30		30	
Lasten satuhuone	25		25	
Keittiöalue	20		20	
Harrastushuone / Pajatila	60		60	
Opetus- ja kokoontumistilat yht.	266	37	229	
Asiakastilat yht.	1069	448	621	
Taustatoiminnot				
Toimisto	12	12	0	
Työhuoneet	105	68	37	
Logistiikka ja aineiston käsittelytila	50	4	46	Postipiste + tulostus
Henkilökunnan taukotilat	25	11	14	
Sosiaalitilat	30	8	22	Vain wc-tilat
Varastotilat yht.	100	83	17	Sisältää kaikki varastotilat
Kirjastoauton varastotila	40		40	
Kirjastoauton talli	100	103	-3	Ei sijaitse kirjaston yhteydessä, toimii etäällä vuokratiloissa
Lepuhuone	10		10	
Siivous	12	8	4	
Taustatoiminnot yht.	484	297	187	
Hyötytala yht.	1553	745	808	

Taulukko tilojen ja pinta-alojen vertailusta koskien tarveselvitysvaiheen tilaohjelmaa sekä kirjaston nykyisiä tiloja. Kyseinen taulukko raportin liitteenä (LIITE 6 – Tila- ja pinta-alavertailutaulukko).

3.4 Tontinkäyttöratkaisut

Kirjaston tontinkäyttöratkaisu tulevaisuudessa riippuu valitusta sijainnista. Kaikissa sijaintivaihtoehdoissa tontinkäytölle asetetaan kuitenkin tiettyjä vaatimuksia, kuten turvalliset ja toimivat sisäiset jalankulun ja pyöräilyn sekä moottoriajoneuvojen liikennöinti yhteydet, toiminnalliset ratkaisut huolto ja ylläpito huomioiden sekä esteetön ja viihtyisä pihaympäristö kaikille käyttäjille.

Pysäköintipaikkatarve noin 30 autopaikkaa ja lisäksi tarvitaan kaksi liikuntaesteisille tarkoitettua autopaikkaa sekä pyöräkatos runkolukittavine pyörätelineineen noin 30 pyörälle. Tontilla tulee olla riittävästi tilaa kirjastoauton liikennöintiin, keskitetylle jätekeräykselle, lumenkasauspaikoille sekä tarpeellisille pihakalusteille ja -varusteille. Hulevedet, maanalaiset johdot, maaston muodot ja ilmansuunnat tulee huomioida rakentamisen sijoittumisessa tontille.

Kirjastorakennuksesta halutaan avata kauniita näkymiä lähiympäristöön. Myös tällä seikalla on vaikutusta tontinkäyttöön. Tontinkäyttösuunnitelma tulee alustavasti laatia osana hankesuunnittelua, kun sijaintivaihtoehdot ovat selvillä. Aluesuunnitteluun tulee panostaa yleissuunnittelun alkuvaiheesta alkaen huomioiden edellä mainittujen tarpeiden lisäksi laadukkaat materiaalit, vihersuunnittelu ja aluevalaistus. Kirjastorakennus pihoineen tulisi olla taajamakuvasta erottuva ja puoleensa vetävä sekä positiivista kuntakuvaa muodostava kokonaisuus.

3.5 Liikenneyhteydet ja saavutettavuus

Kirjasto on julkinen palvelu, jonka tulee olla saavutettavissa kaikille käyttäjäryhmille. Vaikka Mäntsälässä ei tällä hetkellä ole laajalti julkista liikennettä, on kirjaston sijoittuminen julkisen liikenneverkon läheisyyteen tärkeää. Myös omaehtoinen liikkuminen eri liikennevälineillä tulee onnistua. Esteettömyys ja tasavertainen saavutettavuus huomioidaan mm. mahdollistamalla taksien liikennöinti lähelle pääsisäänkäyntiä. Liikuntaesteisille tulee varata riittävästi pysäköintipaikkoja pääoven läheisyyteen. Pysäköintialueelta ja pysäkeiltä tulee olla esteetön yhteys sisätiloihin saakka. Portaita ja isoja korkeuseroja vältetään. Saavutettavuuteen liittyy myös visuaalinen saavutettavuus. Sisäänkäynnin tulee olla erottuva osa rakennusta ja orientoituvuus ylipäättään helppoa kaiken ikäisille. Huoltoliikenteen ja asiakasliikenteen kulkureitit tulee toteuttaa turvallisiksi.

4 Ennakkovaikutusten arviointi

4.1 Ennakkovaikutusten arvioinnin tavoitteet ja toteutus

Kirjastoratkaisun eri vaiheissa toteutetaan ennakkovaikutusten arviointia, jonka tavoitteena on tunnistaa ja arvioida suunniteltavan ratkaisun vaikutuksia kokonaisvaltaisesti ennen päätöksentekoa. Arviointi tukee hankkeen tavoitteiden täsmenämistä, vaihtoehtojen vertailua sekä ratkaisujen perustelua. Ennakkovaikutusten arvioinnin avulla varmistetaan, että kirjastoratkaisu toteuttaa kirjastolain mukaisia tehtäviä, edistää kuntalaisten hyvinvointia, osallisuutta ja yhdenvertaisuutta ja tukee Mäntsälän kuntastrategiaa ja pitkän aikavälin kehitystavoitteita.

Arviointi kohdistuu sekä välittömiin että pitkän aikavälin vaikutuksiin. Arvioinnissa hyödynnetään tarveselvityksen aineistoa ja tunnistettuja kehittämistarpeita, käyttäjäryhmien tarpeita, palveluverkkoa ja maankäyttöä koskevia linjauksia ja sidosryhmiltä ja asukkailta kerättyä tietoa. Ennakkovaikutusten arviointi on prosessi, jonka tuloksia täsmennetään tarveselvitysvaiheen jälkeen hankesuunnittelun edetessä. Kirjastonhankkeen taloudellisia vaikutuksia kuvataan tämän raportin luvussa 5.

4.1.1 Kuntastrategian toteutuminen

Tarveselvityksessä esitetty kirjastoratkaisu tukee Mäntsälän kuntastrategian keskeisiä tavoitteita vahvistamalla kuntakeskuksen elinvoimaa, palvelujen saavutettavuutta ja asukkaiden hyvinvointia. Kirjasto toimii strategian mukaisena matalan kynnyksen palveluna, joka edistää osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja elinikäistä oppimista eri väestöryhmissä. Sijaintiin, saavutettavuuteen ja tilojen toiminnallisuuteen liittyvät ratkaisut tukevat sujuvaa arkea ja palveluketjujen yhdistymistä sekä vahvistavat keskustan vetovoimaa. Kirjastolla on jo laaja ja vakiintunut käyttäjäkunta, ja toimintatilastoihin pohjaten vahva potentiaali kasvattaa kävijämääriä entisestään. Laadukas ja muuntojoustava kirjastoympäristö mahdollistaa palvelujen kehittämisen ja monialaisen yhteistyön, mikä edistää kunnan houkuttelevuutta, hyvinvointia ja kestävästä kasvua pitkällä aikavälillä.

4.2 Osallisuus ennakkovaikutusten arvioinnin tarveselvitysvaiheessa

Ennakkovaikutusten arviointi perustuu laajaan ja monipuoliseen osallisuuteen. Tavoitteena on varmistaa, että kirjastoratkaisu vastaa eri käyttäjäryhmien tarpeisiin ja vahvistaa kirjaston roolia yhteisenä palveluna, kohtaamispaikkana ja kansalaistoiminnan alustana.

4.2.1 Asukkaiden osallisuus

Syksyllä 2022 toteutettiin kirjaston Unelmoidaan uudesta –hanke, jonka hankeraportti valmistui 19.1.2023. Valtuustolle raportti esiteltiin 20.3.2023. Hankkeen tarkoituksena oli varmistaa tulevan kirjastopalvelun vastaavan käyttäjien tarpeita.

Tulosten perusteella kirjasto nähdään kunnan keskeisenä sivistys- ja hyvinvointipalveluna sekä tärkeänä kohtaamispaikkana ja yhteisöllisyyden vahvistajana. Asukkaiden pitävät kirjastoa kunnan vetovoimaa ja asukasviihtyvyyttä lisäävänä tekijänä.

Hankkeessa toteutetun kyselyn vastaajat arvostavat Mäntsälän kirjastossa muun muassa Kirkesin¹³ kautta tulevaa laajaa aineistovalikoimaa, osaavaa ja auttavaista henkilökuntaa, omatoimiaikaa, lukukoiratoimintaa, kirjastoautoa, kirjaston toimivuutta puutteellisissa tiloissa, kirjaston hyvää sijaintia, lasten satutunteja sekä yhteistyötä koulujen ja päiväkotien kanssa. Unelmapohdinnoissa toistuivat suuremmat kirjastotilat, monipuolisemmat valikoimat, viihtyisämmät, valoisammat ja avarammat tilat, kirjasto ns. kulttuurikeskuksena, hyvät lukutilat lukemiselle ja opiskelulle, etätyöpisteet, pidemmät aukioloajat sekä suuremmat tilat lapsille ja nuorille.

Asukkaiden näkemykset muodostavat keskeisen tausta-aineiston ennakko vaikutusten arvioinnille, erityisesti sosiaalisten, toiminnallisten ja kulttuuristen vaikutusten osalta.



Unelmoidaan uudesta -hankkeen vastauksissa olleet toiminnot ja palvelut, joita toivottiin uuteen kirjastoon.



Unelmoidaan uudesta -hankkeen yhteenveto.

¹³ Kirkes-kirjastot koostuvat Keski-Uudenmaan kirjastoista: Järvenpää, Kerava, Tuusula ja Mäntsälä.

4.2.2 Henkilöstön osallisuus

Tarveselvitysvaiheessa arviointiaineistoa on täydennetty kirjaston henkilöstön näkemyksillä. Kirjaston operatiivisuuden kannalta henkilöstön näkemys tilojen toiminnallisuudesta ja toimivuudesta kirjastotyön tarpeisiin nähden on keskeistä.

Henkilöstön osallistuminen kirjaston tarveselvitykseen on toteutettu:

- nykyisiin tiloihin kohdistuvana osallistavana kartoituksena, jossa tilojen pohjakuvien avulla kerättiin havaintoja ja kehittämistarpeita,
- post-it-työskentelynä, jossa tunnistettiin tilojen toiminnallisia, turvallisuuteen liittyviä ja työprosesseja kuormittavia tekijöitä,
- aiempien tilasuunnitteluaineistojen ja riskienarviointien hyödyntämisenä,
- yhteisinä työpajana ja keskustelutilaisuutena suunnittelijoiden kanssa ja
- uuden tilaohjelmaluonnoksen kommentointina.

Henkilöstön näkemykset kohdistuvat erityisesti kirjastotilojen toiminnallisuuteen ja logistiikkaan sekä työprosessien sujuvuuteen. Kirjastotyön turvallisuuteen ja ergonomiaan liittyvät tarpeet korostuivat. Asiakaspalvelun laatuun ja mahdollisuuksiin kehittää palveluja on syytä kiinnittää huomiota.

Nämä havainnot täydentävät asukasosallisuudessa esiin nousseita tarpeita ja tuovat arviointiin käytännön toiminnan kannalta kriittisen näkökulman.

4.2.3 Kansalaistoiminnan osallisuus

Kansalaistoiminnan työpajaan 10.8.2026 osallistui kymmenen yhdistystä. Työpajassa korostui tarve kehittää kirjastosta koko Mäntsälän yhteinen kansalaistoiminnan, kulttuurin, oppimisen ja kohtaamisten keskus. Yhdistysten näkökulmasta keskeistä on, että kirjasto kokoaa eri puolilla kuntaa tapahtuvaa toimintaa yhteen ja tarjoaa saavutettavat, esteettömät ja muunneltavat tilat kokoontumiseen, koulutuksiin, työpajoihin, tapahtumiin ja omaehtoiseen toimintaan.

Kirjastolta odotetaan roolia kuntalaisten yhteisenä olohuoneena sekä yhdistys- ja kansalaistoiminnan alustana. Tarpeet liittyvät erityisesti erikokoisiin kokous-, ryhmä-, koulutus- ja tapahtumatiloihin, selkeisiin varauskäytäntöihin, varasto- ja näyttelymahdollisuuksiin sekä toimivaan tekniikkaan. Maksuttomat, harrastamiseen soveltuvat tilat sekä lainattavat välineet vahvistaisivat kuntalaisten ja järjestöjen yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen, kulttuuriin ja omaehtoiseen toimintaan. Lisäksi esiin nousi kirjaston merkitys kulttuurimyönteisenä tapahtumapaikkana, jossa voidaan järjestää näyttelyitä, konsertteja, musiikki- ja taidetapahtumia, luentoja, keskustelutilaisuuksia ja muuta matalan kynnyksen toimintaa.

Kansalaistoiminnan osallisuuden näkökulmasta kirjastoratkaisu vahvistaa yhteisöllisyyttä, aktiivista kansalaisuutta ja osallisuuden kokemusta. Samalla se parantaa yhdistysten toimintaedellytyksiä, lisää yhteistyötä eri toimijoiden välillä ja tekee paikallisesta kulttuuri- ja kansalaistoiminnasta näkyvämpää kuntalaisille. Kirjastolain tavoitteiden mukaisesti aktiivinen kansalaisuus, demokratia ja sananvapaus vahvistuvat, kun kirjasto pystyy tarjoamaan maksuttomia tiloja kansalais- ja yhdistystoimintaan sekä järjestämään tapahtumia ajankohtaisista yhteiskunnallisista ja kulttuurisista aiheista. Kirjaston tilaratkaisun tulee mahdollistaa samanaikaisesti kohtaaminen, osallistuminen, oppiminen, harrastaminen ja kulttuurinen vuoropuhelu. Tarkemmin kansalaistoiminnan työpajan tuloksia on esitetty liitteessä 4.

4.3 Ennakkovaikutukset käyttäjäryhmittäin

Ennakkovaikutuksia tarkastellaan keskeisten käyttäjäryhmien näkökulmasta varmistaen tilaratkaisun toimivuus, saavutettavuus ja yhdenvertaisuus. Arvioinnissa huomioidaan kirjastolain mukaiset tehtävät sekä muuttuvat tarpeet, kuten oppiminen, yhteisöllisyys ja monipaikkainen työ. Esitetty tilaohjelma parantaa palvelujen saavutettavuutta, lisää käyttöä ja vahvistaa kirjaston roolia kuntalaisten arjen hyvinvoinnin tukena.

Lapset ja nuoret

Tarveselvityksen mukaisessa tilaohjelmassa kirjastotilat tukevat lasten ja nuorten oppimista, lukutaidon kehittymistä ja harrastamista. Tilaohjelma mahdollistaa turvalliset ja selkeät tilat eri ikäryhmille sekä riittävän väljät ja muunneltavat tilat ryhmäkäynneille ja ohjatulle toiminnalle.

Nuorille on suunniteltu omaehtoista oleskelua tukevat alueet ja mahdollisuudet esimerkiksi pelitoimintaan, tekemiseen ja luovaan harrastamiseen.

Vaikutuksena on kirjaston käytön lisääntyminen erityisesti lasten ja nuorten keskuudessa, lukutaidon ja oppimisvalmiuksien tukeminen sekä yhteisöllisyyden ja turvallisen vapaa-ajan vieton vahvistuminen.

Opiskelijat ja työikäiset

Tarveselvityksen mukaiset kirjastotilat tarjoavat nykyistä paremmat edellytykset opiskeluun, työskentelyyn ja itsensä kehittämiseen. Keskeisiä tekijöitä ovat hiljaiset työtilat ja ryhmätyötilat ja etätyöskentelyyn soveltuvat tilat. Tärkeitä ovat myös digitaaliset palvelut ja laitteet sekä joustavat aukioloajat ja omatoimikäyttö.

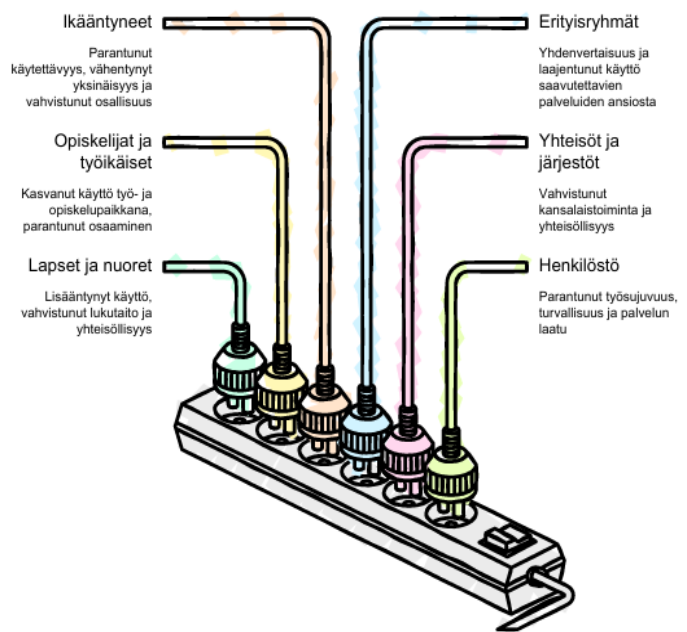
Vaikutuksena on kirjaston käytön lisääntyminen työ- ja opiskelupaikkana, osaamisen kehittämisen ja elinikäisen oppimisen tukeminen ja arjen sujuvuuden paraneminen erityisesti monipaikkaista työtä tekeville.

Ikääntyneet

Ikääntyneiden näkökulmasta keskeisiä tekijöitä ovat saavutettavuus, esteettömyys ja turvallisuus. Esitettyssä tilaohjelmassa korostuvat esteettömät kulkureitit ja selkeä tilajäsentely ja rauhalliset luku- ja oleskelutilat. Keskeistä on myös mahdollisuudet osallistua ohjattuun toimintaan ja tapahtumiin ja digituen saatavuus.

Vaikutuksena on kirjaston käytettävyyden parantuminen, yksinäisyyden vähentäminen ja sosiaalisten kontaktien lisääntyminen ja mahdollisuus digitaalisten taitojen kehittämiseen.

Kirjaston vaikutukset eri käyttäjäryhmiin



Erityisryhmät

Kirjaston tulee palvella yhdenvertaisesti kaikkia käyttäjiä. Tämä tarkoittaa esteettömyyden ja saavutettavuuden huomioimista kaikissa tiloissa ja selkeää opastusta ja helppoa orientoitumista tilaan. Esteettömyys ja saavutettavuus tulee huomioida myös aistiherkkydessä, liikumisen rajoitteissa ja kielitaidossa. Kirjaston tulee tarjota monikielisiä palveluja ja kulttuurisesti saavutettavaa toimintaa.

Vaikutuksena on yhdenvertaisten palvelujen toteutuminen, kirjaston käytön mahdollistuminen laajemmalle käyttäjäjoukolle ja osallisuuden vahvistuminen erilaisissa elämäntilanteissa.

Yhteisöt, järjestöt ja ryhmät

Kirjasto toimii kirjastolain mukaisesti kansalaistoiminnan ja yhteisöllisyyden alustana. Uusi kirjastoratkaisu mahdollistaa järjestöjen ja yhdistysten toiminnan vahvistumisen tarjoamalla muunneltavia kokoontumis- ja tapahtumatiloja, pienryhmätiloja sekä avoimia tiloja omaehtoiseen toimintaan ja omatoimikäyttöön. Yhteistyö kirjaston ja järjestöjen välillä tukee tapahtumien järjestämistä, vertaistoimintaa ja palvelujen kehittämistä. Kirjasto täydentää kunnan palveluja matalan kynnyksen kohtaamispaikkana, mikä vahvistaa osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja aktiivista kansalaisuutta.

Vaikutuksena on yhteisöllisyyden vahvistuminen, kansalaistoiminnan edellytysten paraneminen ja kirjaston roolin laajentuminen paikallisena kohtaamispaikkana.

Henkilöstö

Henkilöstön näkökulmasta toimivampi tilaratkaisu tukee työn sujuvuutta, turvallisuutta ja työhyvinvointia. Keskeisiä tekijöitä ovat selkeät ja toimivat työprosessit, riittävät ja tarkoituksenmukaiset työtilat, toimiva logistiikka ja aineiston käsittely ja turvallinen ja hallittavissa oleva asiakaspalveluympäristö.

Vaikutuksena on työn kuormittavuuden väheneminen, palvelujen laadun paraneminen ja mahdollisuudet kehittää kirjastopalveluja aktiivisesti.

4.4 Ennakkovaikutusten arviointi hankesuunnitelmavaiheessa

Hankesuunnitelmavaiheessa ennakkovaikutusten arvioinnissa tarkastellaan vertailtavien kirjastoratkaisun vaihtoehtojen vaikutuksia kokonaisvaltaisesti. Arviointi tukee hankesuunnitelman laadintaa, vaihtoehtojen vertailua ja päätöksentekoa siten, että valittava ratkaisu vastaa tunnistettuihin tarpeisiin.

Kaavoitus ja maankäyttö

Arvioinnissa tarkastellaan kirjaston sijoittumisen vaikutuksia kirkonkylän kehitykseen, keskustarakenteeseen ja palveluverkon toimivuuteen. Keskeistä on saavutettavuus, sujuvat ja turvalliset kulkuyhteydet sekä sijainnin vaikutus keskustan elinvoimaan ja asiointivirtoihin.

Rakennettu ympäristö ja liikenne

Tarkastelussa ovat kirjaston vaikutukset taajamakuvaan, viihtyisyyteen ja kunnan identiteettiin sekä rakennuksen sijoittuminen, sisäänkäynnit ja piha-alueet. Lisäksi huomioidaan liikennejärjestelyt, huoltoyhteydet, kirjastoauton toiminta sekä tontin ja kaavoituksen edellytykset.

Ympäristövaikutukset

Arviointi kattaa rakentamisen ja käytön aikaiset vaikutukset, energiatehokkuuden, hiilijalanjäljen sekä sijainnin vaikutukset liikkumiseen ja ympäristökuormitukseen.

Palvelut ja toiminnallisuus

Arvioinnissa tarkastellaan tilojen kykyä tukea kirjaston perustehtäviä ja kehittyviä palvelumuotoja. Tarkastelu kohdistuu erityisesti muunneltavuuteen, eri käyttäjäryhmien tarpeisiin, tilojen riittävyyteen ja henkilöstön työolosuhteisiin.

Sosiaaliset vaikutukset

Arvioinnissa korostuvat kirjaston rooli yhteisöllisenä, turvallisena ja avoimena tilana sekä sen merkitys osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja kohtaamisten mahdollistajana.

Hyvinvointi ja terveys

Tarkastelussa ovat tilojen turvallisuus, terveellisyys ja viihtyisyys sekä niiden vaikutus oppimiseen ja henkiseen hyvinvointiin.

Kulttuuriset vaikutukset

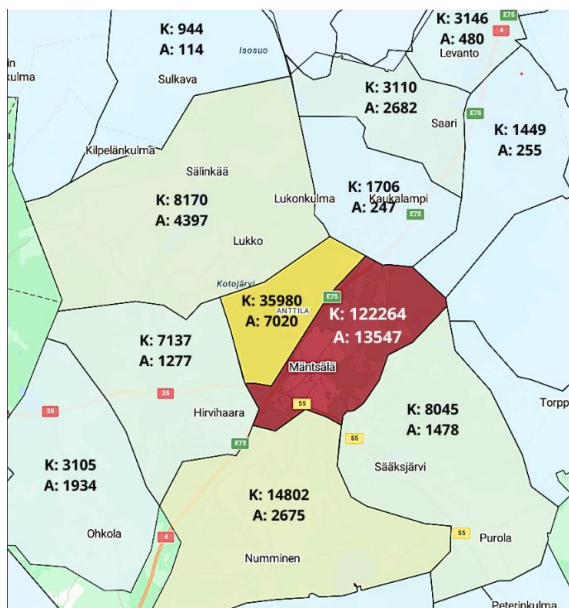
Arvioinnin kohteena ovat kirjaston roolia sivistyksen ja kulttuuriosallisuuden edistäjänä sekä mahdollisuuksia tapahtumien, näyttelyiden ja monikulttuurisen toiminnan toteuttamiseen.

Taloudelliset vaikutukset

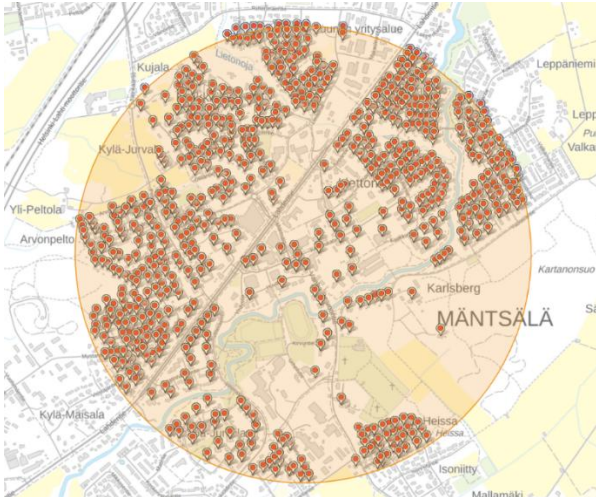
Tarkastelussa ovat investointi- ja käyttökustannukset, taloudelliset riskit sekä kustannusten ja hyötyjen suhde pitkällä aikavälillä.

4.5 Tulevat selvitystarpeet

Kirjaston sijaintivaihtoehtojen kartoitus on aloitettava välittömästi tarveselvityksen tultua hyväksytyksi. Vaihtoehtoja arvioidaan asemakaavoitusprosessien, tilahankkeiden toteuttamisohjeen ja vaikutusten arviointiprosessien mukaisesti palveluverkko huomioiden. Optimaalista olisi, että hankesuunnittelua käynnistettäessä olisi 1-3 mahdollista kirjaston sijaintivaihtoehtoa. Kartoituksessa voidaan huomioida myös olemassa olevat kiinteistöt sekä arvioida niiden soveltuvuus kirjastokäyttöön.



Vuoden 2025 alueellisesti jakautuvat lainausmäärät on kuvattu kartalla. Lainausmäärät ovat suurimmat keskustan alueella, eli nykyisen kirjaston välittömässä läheisyydessä. Kartalla K tarkoittaa kirjaston lainauksia ja A autosta tehtyjä lainauksia. Punaisen alueen lukuihin vaikuttaa paljon se, että alueella sijaitsee suurin osa keskustan alueen kouluista, oppilaitoksista ja päiväkodeista sekä viime vuosina harppauksin kasvanut lastenaineistojen lainaus. Koulujen ja päivähoitoyksiköiden etäisyys kirjastoon vaikuttaa merkittävästi lainaus- ja käyntiaktiivisuuteen.

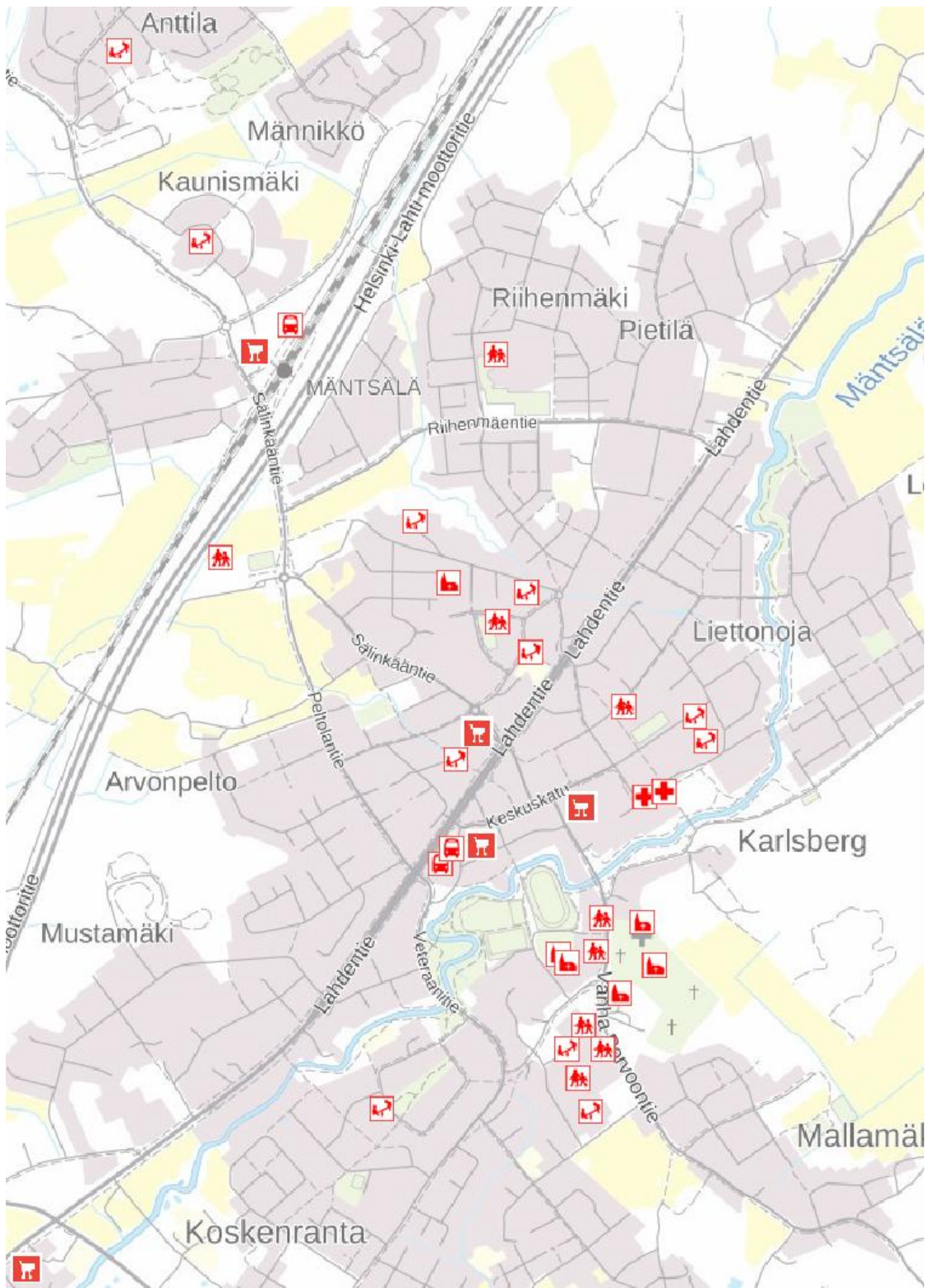


Kirjaston sijoittuminen on keskeinen maankäytöllinen ratkaisu Mäntsälän kirkonkylän kehityksessä. Jatkoselvityksissä tulee varmistaa, että sijainti tukee eheää ja elinvoimaista keskustarakennetta, sujuvia palveluketjuja sekä turvallisia ja lyhyitä liikkumisyhteyksiä. Kirjaston tulee olla hyvin saavutettavissa eri kulkumuodoilla ja kytkeytyä luontevasti osaksi palveluverkkoa, mahdollistaen asiointien yhdistämisen.

Samalla kirjaston sijainti ja toteutustapa ovat strategisia valintoja, jotka vaikuttavat kunnan identiteettiin ja vetovoimaan. Laadukkaalla arkkitehtuurilla ja ympäristösuunnittelulla kirjastosta voidaan muodostaa tunnistettava ja kuntalaisten yhteiseksi kokema paikka, joka tukee keskustan elinvoimaa.



Selvityksissä tulee tarkastella myös kirjaston lähiympäristön toimivuutta. Tavoitteena on kokonaisuus, jossa tontinkäyttö, esteettömät kulkuyhteydet, hahmotettava sisäänkäynti sekä laadukas piha- ja julkinen tila tukevat palvelun saavutettavuutta ja vahvistavat kirjaston roolia osana kaupunkikuvaa pitkällä aikavälillä.



Kaaviokuva keskusta-alueen palveluverkosta. Selitteet alla.



Päiväkodit



Terveysasema /
hammashoitola



Seurakuntapalvelu



Oppilaitokset



Päivittäistavarakauppa



Liikenneasemat

5 Tilahankintavaihtoehdot

Tilahankinnassa noudatetaan kunnan tilahankkeiden toteutusohjetta.

Tarveselvitysvaiheessa esitetään mahdollisia tilahankintamuotoja, mutta tilahankinnasta ja tilahankintatavasta päätetään myöhemmissä suunnitteluvaiheissa. Tarveselvitystä seuraava vaihe on hankesuunnitteluvaihe. Hankesuunnitelmassa tarkennetaan muun muassa toteutusvaihtoehtoja, täsmennetään tilaohjelma sekä määritetään tekniset ja toiminnalliset tavoitteet. Kustannuslaskelma tarkentuu hankesuunnitteluvaiheessa.

Tilahankinnan vaihtoehtoina tässä vaiheessa voidaan pitää seuraavia mahdollisuuksia:

- kunnan rakennuttamat tilat uudisrakennukseen
- kunnan rakennuttamat tilat olemassa olevaan rakennukseen
- kunnan vuokralle ottamat tilat uudisrakennukseen
- kunnan vuokralle ottamat tilat olemassa olevaan rakennukseen

5.1 Uudisrakentaminen

Uudisrakentaminen on vaihtoehto, jolla todennäköisimmin voitaisiin tarjota parhaiten kirjastotoimelle tarpeen mukaiset tilat. Tarveselvitysvaiheessa laadittu tilaluettelo muodostaa pohjan uudisrakentamisen mitoitukselle.

5.2 Nykyisten tilojen peruskorjaus ja laajennus

Nykyisten kirjastotilojen peruskorjaus kirjaston tarpeisiin ei ole mahdollista tunnistetun tilanahtauden ja tulevien tarpeiden näkökulmasta. Monitoimitaloa laajentamallakaan ei todennäköisesti saavutettaisi tehokasta tilakäyttöä johtuen Monitoimitalon kaksikerroksisuudesta sekä tilaratkaisuista. Lisäksi laajennuksen kokoa rajoittaa Urheilutie. Laajentaminen edellyttäisi asemakaavan muuttamista. Tällaisessa ratkaisussa rakennusajaksi tulisi järjestää kirjastotoiminnalle väistötilat.

Monitoimitalon peruskorjaustoimenpiteet on käynnistettävä lähivuosina. Ennen korjauksen suunnittelun aloittamista pitää tilojen käyttötarkoitus olla selvillä. Monitoimitalon kirjastopääty voidaan peruskorjauksen yhteydessä palauttaa alkuperäiseen nuorisotilakäyttöön.

5.3 Olemassa olevien kiinteistöjen muuttaminen kirjastokäyttöön

Mikäli kirjaston sijaintikartoituksessa nousee esiin sellaisia olemassa olevia kiinteistöjä, jotka käyttötarkoitusta muuttamalla täyttäisivät kirjastotoiminnalle ja kirjaston sijainnille asetettuja vaatimuksia, on perusteltua selvittää asiaa tarkemmin.

5.4 Suunnittelu- ja urakkamuodot

Suunnittelu- ja urakkamuotoihin otetaan kantaa hankesuunnitteluvaiheessa.

5.5 Väistötilatarve

Mikäli kirjasto pystyy muuttamaan uusiin tiloihin ennen monitoimitalon peruskorjausta, vältetään väistötilaratkaisuilta kokonaan. Aikatauluttamalla kunnan investoinnit järkevästi, vältetään väistötilaratkaisuilta ja niiden aiheuttamilta kustannuksilta.

5.6 Hankeaikataulu

Hankeaikataulu on riippuvainen monesta eri tekijästä. Tarveselvitysvaiheessa laadittu aikataulu on laadittu hankintamallille, jossa rakennus toteutetaan kunnan taseeseen (tai leasing-rahoituksella) uudisrakennuksena. Mikäli hankkeeseen sisältyy kiinteistönhankintaa tai kirjastotilat hankittaisiin esimerkiksi vuokramallilla, on niillä vaikutuksia aikatauluun. Olettamana alla olevassa alustavassa aikataulussa on, että päätöksenteko on sujuvaa, asemakaavoitus etenee valituksitta ja hankkeelle myönnetään määrärahaa investointiohjelmissa. Tiettyjä vaiheita voidaan edistää yhtäaikaaisesti. Aikataulu täsmentyy hankesuunnitteluvaiheessa.

Hankkeen arvioidun aikataulun laadinnassa on käytetty seuraavia olettamia:

- Tarveselvitys hyväksytään 2026, hankesuunnittelu käynnistyy 2027
- Asemakaavamuutos tarvitaan
- Uudisrakennus
- Kokonaisurakka

Aikatauluesimerkki:

- * Tarveselvitys 2026
- Kirjaston sijaintivaihtoehtojen kartoitus 2026-2027
- * Asemakaavoitus tarvittaessa 2027-2028
- * Hankesuunnitelma 2027
- * Suunnittelun hankintakilpailutus 2027
- Yleis- ja toteutussuunnittelu 2028–2029
- * Suunnitelmien hyväksyntä 2028
- * Rakentamislupaprosessi 2028
- * Rakentamisen hankintakilpailutus 2029
- Rakentaminen 2029–2030
- Käyttöönotto ja muutto 2031

*) edellyttää toimielimen päätöstä (= ltk., KH, KV)

5.7 Suunnittelu- ja rakentamisvaiheen riskiarvio

Aikataululliset riskit

Hankkeen eteneminen sisältää useita päätösvaiheita, jotka edellyttävät poliittista sitoutumista ja riittävää yksimielisyyttä. Mikäli päätöksenteko viivästyy tai hankkeen etenemisestä ei saavuteta yhteistä näkemystä, voi hankkeen toteutuminen siirtyä tai estyä kokonaan. Keskeisiä päätösvaiheita ovat

- tarveselvityksen hyväksyminen (hankepäätös),
- hankesuunnitelman hyväksyminen (investointipäätös) sekä
- vuosittainen talousarvion hyväksyminen, joista jokainen vaikuttaa hankkeen aikatauluun.

Lisäksi mahdolliset viivästykset asemakaavamuutosprosessissa voivat siirtää hankkeen käynnistymistä merkittävästi. Kaavoitusprosessiin liittyvät selvitykset, vuorovaikutus ja päätöksenteko voivat pidentää kokonaisaikataulua ennakoitua enemmän.

Taloudelliset riskit

Hankkeen keskeisenä riskinä on investointikustannusten nousu hankkeen edetessä. Riskien hallinta edellyttää huolellisesti laadittua hankesuunnitelmaa sekä suunnitteluratkaisujen johdonmukaista ohjausta yleis- ja toteutussuunnitteluvaiheissa hankesuunnitelman mukaisesti. Rakennuskustannuksiin voivat vaikuttaa myös ulkoiset tekijät, kuten yleinen kustannustason nousu, maailmantalouden häiriöt ja rakennusalan suhdanteet.

Riskinä on lisäksi, että urakkatarjoukset ylittävät hankkeelle varatun määrärahan, mikä voi johtaa hankkeen uudelleen suunnitteluun, karsimiseen tai viivästymiseen.

Kunnan taloudellinen tilanne muodostaa oman riskinsä hankkeen toteuttamiselle. Kunnan velkaantuminen sekä samanaikaiset investointi- ja käyttötaloustarpeet voivat rajoittaa mahdollisuuksia edetä kirjastohankkeessa suunnitellussa laajuudessa tai aikataulussa.

6 Kustannukset ja taloudelliset vaikutukset

6.1 Investointikustannukset

6.1.1 Rakennusinvestointi

Kustannusarvio laadittiin uudisrakennusvaihtoehdolle. Muille mahdollisille tilahankintavaihtoehdoille kustannusarvion laadinta tässä vaiheessa sisältäisi merkittävässä määrin epävarmuustekijöitä.

Kustannusarvion laskennassa on käytetty seuraavia olettamia:

Uudisrakennus on noin 1550 hym² eli 2170 brm², kuvitteellinen tontti noin 7 000 m² ja maapohja kunnan omistuksessa. Perustamisolosuhteiksi oletetaan tyypillinen Mäntsälän keskusta-alueen olosuhde, jossa edellytetään perustusten paaluttamista. Rakennus on yksikerroksinen, keskimääräiset huonekorkeudet vaihdellen 4–7 m. Ulkoiselle arkkitehtuurille, tontin aluerakentamiselle sekä rakennusmateriaaleille asetetaan tavanomaista korkeampia laatuvaatimuksia. Muiden tilahankintavaihtoehtojen kustannustarkastelut tehdään hankesuunnitelmavaiheessa. Rakennusinvestoinnin tavoitehinta-arvion on laatinut Sustera Oy. Tavoitehinta-arvion mukainen rakennusinvestointikustannus on noin 8,7 M € (alv 0 %) hintatasossa 9/2026 (Haahtela-indeksi 103,0).

6.1.2 Ensikertainen kalustaminen ja varustaminen

Mäntsälän kirjaston uuden tilaohjelman laajuisen kirjaston ensikertainen kalustus ja varustaminen edellyttää investointitason rahoitusta, jonka karkea kustannusarvio on 600 000–1 000 000 € (alv 0 %) vuosien 2025–2026 hintatasossa. Vaihteluväli heijastaa hankinnan laajuutta, markkinahintojen kehitystä sekä suunnittelun täsmentymistä. Kirjasto on suunniteltu palvelemaan useita käyttömuotoja: laajat avoimet asiakastilat eri ikä- ja käyttäjäryhmille, tapahtuma- ja kokoontumistilat yhteisöjen tarpeisiin, harrastus- ja pelitilat nuorille sekä kattavat digipalvelut ja oppimisympäristöt. Samoin henkilökunnan työtilat ja taustatoiminnot on varustettava tarkoituksenmukaisesti. Kustannukset kohdistuvat useisiin pääluokkiin:

- kiintokalusteisiin ja hyllyjärjestelmiin, joilla jäsennetään kokoelmat ja tilat
- irtokalusteisiin, kuten asiakas-, lasten ja nuorten alueiden pöytiin ja istuimiin
- asiakaspalveluun ja automaatioon, mukaan lukien palvelutiskit sekä laina- ja palautusautomaatit
- IT- ja AV-varustukseen, joka tukee digipalveluja, opastusta ja tapahtumia ja
- erityistilojen varustukseen tapahtuma-, harrastus- ja monikäyttötiloissa.

Lisäksi rahoitusta tarvitaan henkilökunnan työ- ja taukotiloihin, varasto- ja logistiikkaratkaisuihin sekä kuljetus-, asennus- ja muihin sivukuluihin, jotka muodostavat merkittävän osuuden kokonaisuudesta.

Kustannustaso on perusteltu kirjaston monipuolisella tilaohjelmalla ja sillä, että kyseessä on ensimmäinen kokonaisvarustaminen, jossa pääosa kalusteista ja laitteista hankitaan uutena. Kirjaston nykyinen kalustus on kokonaisuudessa vuonna 2025 yli 15 vuotta vanhaa. Ensikertaisen kalustamisen aikaan kirjaston valmistuessa nykyisen kalustus on yli 20 vuotta vanhaa.

6.2 Rahoitus

Hankkeen tyypillisimpiä rahoitusmuotoja ovat lainarahoitus tai leasing-rahoitus. Tarveselvitysraporttia laadittaessa lainarahan korkotasoksi arvioitiin 3 %.

Rahoituskustannukset 9,5 M € lainapääomalle ovat 3,0 M € jakautuen 20:lle vuodelle.

Korkotason kehitykseen liittyy epävarmuustekijöitä, jotka voivat vaikuttaa investoinnin rahoituskustannuksiin. Keskeisiä riskejä ovat mm. inflaation odotettua hitaampi lasku, energian hinnan nousuun liittyvät geopoliittiset riskit ja rahapolitiikan kiristyminen. Mikäli korkotaso nousee 4 prosenttiin, korkokustannukset kasvavat n. 1,0 milj. euroa.

Korkojen vaikutus on pääoman alkuvaiheessa suurempi kuin loppupäässä koska kunnan ottamat lainat ovat tasalyhenteisiä lainoja, jolloin alkupäässä lainapääoman ollessa suurimmillaan, myös korkorasitus on suurin. Keskimääräinen korkokustannus on noin 150 000 €/vuosi, mikäli korkokulut jaetaan tasaisesti koko laina-ajalle (3 % korkotaso).

6.3 Käyttötalous

6.3.1 Kirjaston operatiivisen toiminnan kustannukset

Tarveselvityksen mukaisen kirjastotilaratkaisun toteuttaminen kasvattaa käyttötalousmenoja verrattuna nykytilanteeseen, mutta nousu on kokonaisuutena arvioiden maltillinen ja hallittavissa.

Henkilöstökulujen arvioidaan kasvavan vain kohtuullisesti. Jos tilat ja palvelut laajenevat sekä aukioloja ja toimintoja lisätään, henkilöstöä voi olla tarpeen lisätä arviolta 2–4 henkilöä. Lisäys liittyy ennen kaikkea lisääntyvään asiakaspalveluun ja neuvontaan, aineiston hankintaan, käsittelyyn ja logistiikkaan sekä tapahtumien ja tilojen käytön ja valvonnan koordinointiin. Yhden työntekijän lisäyksen kustannukset sivukuluineen ovat noin 50 000 euroa vuodessa.

Toimivammat tilat tehostavat työskentelyä ja mahdollistavat työpanoksen kohdentamisen kirjastotyöhön. Nykyisistä tiloista johtuva jatkuva tilojen muokkaamiseen ja toiminnan mahdollistamiseen liittyvä logistiikka-, järjestely- ja organisointityö vähenee. Tämä osaltaan tasapainottaa henkilöstökulujen kasvua.

Aineistohankinnan osalta kasvu ei liity suoraan tilojen laajenemiseen, vaan kirjaston kokoelmalinjauksiin ja palvelujen kysyntään. Uusi kirjasto lisää kävijämääriä, mikä edellyttää jonkin verran suurempaa panostusta ajankohtaiseen ja monipuoliseen aineistoon. Tätä voidaan kuitenkin hallita osana normaalia taloussuunnittelua ja seudullista yhteistyötä (esim. Kirkes). Aineistohankintaan varattua vuosibudjetin kasvutarve arvioidaan olevan nykyisestä 150 000 eurosta 175 000 euroon.

Kokonaisuutena käyttötalousmenojen kasvu liittyy ennen kaikkea palvelujen tason ja laadun parantumiseen. Tarveselvityksen mukainen kirjastoratkaisu mahdollistaa monipuolisemmat palvelut, paremman saavutettavuuden ja laajemman käytön, joten kustannuksia on tarkoituksenmukaista tarkastella suhteessa saavutettaviin hyötyihin kuntalaisten hyvinvoinnin, sivistyksen ja kunnan elinvoiman näkökulmista.

6.3.2 Rakennuksen elinkaarikustannus

Kustannusarvion laskennassa on käytetty kohdassa 6.1. mainitun uudisrakennuksen mukaisia kustannuksia. Rakennuksen energiatehokkuusvaatimukset asetetaan hankesuunnitteluvaiheessa, kun todelliset vaihtoehdot tilojen toteuttamiselle ovat olemassa.

Vertailulukuna voidaan huomioda Ehnroosin koulun ylläpitokulut n. 4,1 €/htm²/kk. Luku ei sisällä pääomakuluja (Ehnroosin kohteessa kiinteistön leasingvuokra). Tilaohjelman mukaisen hyötyalan mukaan ylläpitokulut arvioidaan olevan noin 76 000 €/v eli noin 1,52 M € /20 v tämän päivän hintatasossa.

7 Tarveselvitystyöryhmän esitys

Tarveselvityksen perusteella kirjaston tilatarve on selkeä, perusteltu ja ajankohtainen. Nykyiset tilat eivät mahdollista kirjastolain (1492/2016) mukaisten tehtävien täysimääräistä toteuttamista eivätkä vastaa toiminnan nykyisiä tai tulevia tarpeita. Erityisesti tilojen puute rajoittaa oppimiseen, työskentelyyn, harrastamiseen ja kansalaistoimintaan tarkoitettujen tilojen tarjoamista sekä palvelujen yhdenvertaista saavutettavuutta.

Nykyiset kirjastotilat ovat toiminnallisesti epätarkoituksenmukaiset sekä asiakkaille että henkilöstölle. Tilat ovat ahtaat, osin jopa turvallisuuden näkökulmasta ongelmalliset. Lisäksi kirjasto toimii rakennuksessa, jonka tekninen kunto on monilta osin käyttöikänsä päässä. Näistä lähtökohdista monitoimitalon tilojen peruskorjaamista kirjastokäyttöön ei ole tarkoituksenmukaista tarkastella vaihtoehtona.

Kirjastopalvelut tulee järjestää pysyvässä, tarkoituksenmukaisissa tiloissa. Väistötilaratkaisut aiheuttavat merkittäviä kustannuksia sekä toiminnallisia haasteita (mm. muutot, logistiikka ja palvelujen uudelleen järjestäminen), eikä kirjaston pitkäjänteinen kehittäminen voi perustua väliaikaisiin ratkaisuihin.

Tarveselvityksessä esitetty tilatarve perustuu kirjastotoiminnan monipuolistumiseen, eri käyttäjäryhmien tarpeisiin sekä kirjaston roolin vahvistumiseen oppimisen, työskentelyn, tapahtumien ja yhteisöllisen toiminnan alustana. Ratkaisu mahdollistaa kirjastolain mukaisten tehtävien toteutumisen sekä vastaa alueellisen vertailun tasoa ja tukee palvelujen kehittämistä pitkällä aikavälillä.

Kirjaston sijainti on ratkaiseva tekijä palvelujen saavutettavuuden ja käytön kannalta. Sijainnin tulee kytkeytyä palveluverkkoon ja liikenneverkkoon, olla tontiltaan toimiva ja tukea kunnan vetovoimaa. Kirjasto toimii merkittävänä asiointien, kohtaamisten ja elinvoiman vahvistajana keskustassa.

Mäntsälässä kirjasto on pitkään toiminut poikkeuksellisen ahtaissa tiloissa ja sopeuttanut toimintansa niihin. Kirjasto on lakisääteinen kunnan palvelu, jota ei voida ulkoistaa tai jättää toteuttamatta, vaan palvelut on järjestettävä lain edellyttämällä tavalla.

Työryhmä korostaa, että kirjastoratkaisun toteuttaminen ennen monitoimitalon peruskorjausta on kokonaistaloudellisesti ja toiminnallisesti perusteltua. Näin voidaan turvata palvelujen jatkuvuus ja välttää merkittävät väistötiloihin liittyvät kustannukset ja riskit.

Tarveselvitystyöryhmä esittää, että

- **tarveselvitys hyväksytään,**
- **kirjastohankkeen hankesuunnittelu käynnistetään vuoden 2029 alusta,**
- **kirjaston sijaintivaihtoehtojen kartoitus käynnistetään ja**
- **kaikki tilahankkimismuodot pidetään avoimina; esim. vuokramalli ja investointi**

8 Liitteet

Liite 1: Tiivistelmä Monitoimitalon kuntotutkimuksista ja niiden tuloksista

Liite 2: Mäntsälän kirjaston nykyisten tilojen epäkohdat. Johdettu kirjaston henkilökunnalta saaduista tiedoista.

Liite 3: ”Unelmoidaan Uudesta”-työpajan tulosten tiivistelmä

Liite 4. Kansalaistoiminnan työpajan tulosten tiivistelmä

Liite 5: Tarveselvitysvaiheen tilaohjelma

Liite 6: Tila- ja pinta-alavertailutaulukko